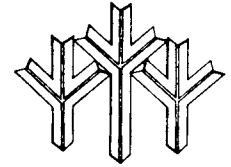

VETERANEN

AV ÅR 1918

Nr 2/166

Augusti

2021

Anmälan om

ADRESSFÖRÄNDRINGAR
NYA PRENUMERATIONER
AVLIDNA PERSONER m.m.
bör göras till
Gunwor Pått,
Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa
050 36 88 546

Medlemmar i Frihetskrigets Södra
Traditionsförening bör kontakta
medlemssekreterare Christian Cavonius,
ccavonius@gmail.com, 050 4678502

Bidrag till Veteranen:
artiklar, notiser, bilder, annonser
mottas med tacksamhet.
Insänd materialet i god tid!
tomas@kustmedia.fi

Pärmbild:
Skyddskårsstatyn i Seinäjoki
Bildhuggare:
prof. Pentti Papinaho, 1988
Foto: Raimo Latvala

Veteranen av år 1918

Utgivare Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Utkommer med 2 nummer i året, februari och augusti

Ansvarig utgivare: *Gustav Geust*, Alnavägen 19, 65610 Korsholm, g.geust@netikka.fi
Chefredaktör: Gunwor Pått, Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa, tel. 050 36 88 546.
Redaktionsråd: Margareta Ehrman, Nils-Erik Nykvist, Viking Åberg, Lilian von Bell (Vanda)

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Ordförande: *Gunwor Pått*, Vasa. Viceordförande: *Håkan Wörlund*, Vasa
Ledamöter: *Gustav Geust*, Vasa, *Thor Guss*, Karperö, *Tuula Harjunpää*, Vasa, *Joakim Rönqvist*, Malax, *Rea Sten*, Vasa,
Gustaf Sten, Vasa, *Alf Burman*, Korsholm, *Jouni Lilja*, Vasa
Sekreterare: *Tuula Harjunpää*, Kråkfjärdsgr. 35 B 15, 65200 Vasa, t.harjunpaa@netikka.fi
Skattmästare: *Viking Åberg*, Vasa.

Styrelsen för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Styrelsen 2020

Ordförande *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors; Viceordförande *Magnus Westerholm*, Ingå.
Styrelsemedlemmar: *Lilian von Bell*, Vanda; *Ulla-Rita Blomqvist*, Grankulla; *Christian Cavonius*, Ekenäs; *Ola Lindholm*,
Åbo; *Fred Packalén*, Helsingfors; *Berndt-Gustaf Schautman*, Lovisa; *Henrik Sundbäck*, Borgå; *Mimi Wiik*, Helsingfors.
Traditionsföreningens hemsida: www.frihetskriget.fi
Veteranen av år 1918 utdelas som medlemsförmån till Frihetskrigets Södra Traditionsförenings alla medlemmar sedan år 2013.

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförbund

Ordförande *Kalervo Sipi*, Tammerfors, Viceordförande *Tapani Tikkala*, Vasa; medlemmarna *Erkki Hautala*, *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors, *Pekka Jouko*, Lahtis, *Matti Kempainen*, Hyrynsalmi, *Tapio Laine*, Pori; *Kristiina Liinaharja-Mat-tila*, Heinola, *Matti Mikkonen*, Valkeala, *Matti Muranen*, Kemi, *Timo Mäki*, Åbo, *Pekka Ripatti*, Kontiolax, *Matti Soini*, Helsingfors, *Meeri Toivanen*, Rovaniemi, *Jyrki Uutela*, Helsingfors.
Verksamhetsledare *Arja Alkman*, Tammerfors. Hedersordförande *Timo Siukosaari*.

Frihetskrigarnas Vårdstiftelse

Skolgatan 16 A, 33200 Tammerfors, tel. 03-2230845, 045 634 5025.

Styrelse:

Ordförande direktör *Timo Tulosmaa*, Tammerfors, viceordförande riksdagsman *Harri Jaskari*, Tammerfors.
Ledamöter: församlingsrådet *Mikko Laukkonen*, Kankaanpää, överstelöjtnant *Matti Soini*, Helsingfors, vicehäradshövding *Veli Suvanto*, Lapua.

Korsholm 2021, KTMP

Skyddskårsorganisationen

Sedan första världskriget utbrutit hårdnade Rysslands grepp om Finland allt mera. I november 1914 utfärdades ett förryskningsprogram, enligt vilket Finlands autonomi en gång för alla skulle utplånas och landet skulle bli ett ryskt guvernement. I denna situation hade Finland ingen möjlighet till aktiv strid. Efter den ryska revolutionen i mars 1917 upplöstes disciplinen inom de ryska trupper som var stationerade i landet. De förbrödrade sig med finländska arbetslösa element och började terrorisera lokalbefolkningen. Plundringar och mord förekom. För att skydda liv och egendom började man under sommaren och hösten upprätta frivilliga skyddskårer både i städerna och på landsorten. Då Finland den 6. december förklarade sig självständigt, stannade de ryska trupperna kvar och påverkade av händelserna i Petrograd hade arbetarrörelsen börjat uppställa röda garden.

Frihetskriget

Landets lagliga regering, Senaten, utsåg C.G. Mannerheim till överbefälhavare för skyddskårerna och förklarade dessa som landets lagliga trupper. Med dem började han 28.1. 1918 avvärja de ryska trupperna i Österbotten. Samtidigt upprättades en front: Kankaanpää – Vilppula – Padasjoki – Mäntyharju – Savitaipale – Imatra – Antrea – Kiviniemi, vilken försvarades av skyddskårstrupper. De vid fronten stående skyddskårerna var sammanförda till 10 skyddskårsregementen, sammanlagt 30 skyddskårsbataljoner. De frivilliga skyddskårens andel i befrielsekampen kom att vara av grundläggande betydelse.

Tiden efter Frihetskriget

Då general Mannerheim tog avsked och lämnade landet, sjönk intresset

Skyddskår i Helsingfors.

för skyddskårerna. Det gick till och med rykten att kårerna skulle upplösas. Intresset var nu helt inriktat på organisationen av den egentliga armén. Den 8. augusti 1918 godkände Senaten en förordning rörande skyddskårerna. Enligt denna var skyddskårerna frivilliga militära organisationer, vilka skulle befrämja försvarsdugligheten och trygga samhällsordningen. Uppgiften var att ge militär utbildning åt medlemmarna, befrämja gymnastik, sport och medborgarfostran och vid behov, stöda armén samt upprätthålla den allmänna ordningen. Uppbådsdistriktens chefer blev chefer för skyddskårerna, vilket rätt snart visade sig vara en dålig lösning. Man bildade skyddskårsdistrikt som var underställda krigsministeriet. Nu tog skyddskårsarbetet fart, nya kårer bildades och vid utgången av år 1918 var medlemsantalet ca 59000. Den 17. september 1921 utnämndes jägaröverstelöjtnant Lauri Malmberg till befälhavare för skyddskårerna.

Lauri Malmberg.

Han kom att bli kvar på posten ända till 1944, då kårerna upplöstes.

Inom organisationen fanns endast en grad: Skyddskårsofficer. De lokala cheferna var oftast inte ens officerare, utan industriägare, präster, jordbrukare,

folkskollärare, poliser, kontorister, arbetare, affärsidkare, det vill säga sådana personer som socialt kunde hålla samman en grupp. Eftersom det ändå rådde brist på befäl, grundades år 1925 en Befälsskola i Tusby. Överhuvudtaget var 1920-talet den tid då skyddskårsorganisationen stabiliserades i landet med över 90000 aktiva medlemmar i sammanlagt 560 kommuner. Distrikten var 22 till antalet. Redan år 1923, vid 5-årsjubileet hade man uppmanat: ”Anslut dig till skyddskåren – trygga freden!” Den 22. december 1927 stadfästes lagen om skyddskårsorganisationen, vilkens uppgift är ”att försvara fosterlandet och dess lagliga samhällsordning samt att vara en del av republikens krigsmakt.”

1930-talet

1930-talet var en tid av utveckling. År 1932 övergick försvarsmakten till territorialsystemet. Då anförtröddes skyddskårsorganisationen, förutom infanteri, omskolningsuppgifter för specialvapenslag, vissa täckningsuppgifter för distriktet och medverkan vid mobiliseringen. Man grundade framför allt artilleribatterier, men också pionier-, signal-, kavalleri-, cykel-, luftvärns-, sanitär-, sjöförsvars- och underhållskader. Flere tidigare infanteriskyddskårer förändrades nu helt. Vid repetitionsövningarna av fältarméns förband bidrog skyddskårerna med instruktörer. Samarbetet mellan armén och kårerna blev nu fast.

Tävlingarna hade en speciell betydelse. I skyttetävlingarna 1938 deltog 403705 tävlande. I skid-, marsch-, simnings- och terränglöpningstävlingarna deltog årligen cirka 90000 tävlande.

Vinterkriget

Då läget hårdnade i slutet av 30-talet erbjöd skyddskåren frivillig arbetskraft för befästningsarbeten. Mellan 4.6. - 8.10. 1939 hann ungefär 60000 frivilliga delta i arbetena, huvuddelen var skyddskårister. Hösten 1939 bildades av skyddskårens huvudstab hemmatruppernas stab med generallöjtnant Malmberg som kommandör.

Befälsskola i Tusby.

Kavallerist och skyddskårist.

Nu utökades skyddskårernas verksamhet med krigstida uppgifter: Formering av nya trupper, verkställande av uppåd, utskrivning av hästar och fordon samt motorfordon till de nyuppställda förbanden. Vidare uppställdes utbildningscentraler för skolning av reservpersonal till fältarmén, bevakning av viktiga broar och förråd, skydd av hemområdet, luftbevakning, befolkningsskydd, proviantering, anskaffning av utrustning. I fältarmén ingick 60000, i hemmatrupporna 60000 skyddskårister jämte 11000 skyddskårspojkar och huvuddelen

av Lotta Svärd-organisationens medlemmar.

Mellankrigstiden

Efter Moskva-freden 13.3.1940 gällde det för landet att snabbt organisera försvaret. Den 4.7. 1940 gav överbefälhavaren, marskalk Mannerheim order om, att landets indelning i 22 skyddskårsdistrikt skulle ändras till 34. Detta fastställdes i lagen (10.1.1941) om nya tjänster och befattningar vid skyddskårsorganisationen.

Försvarsmakten bestod nu av

lands-, sjö- och luftstridskrafter samt av skyddskåren jämte krigsskolor och inrättningar. Under skyddskårernas kommandör löd 16 militärlän med sina 34 skyddskårsdistrikt och befälsskolan. Huvudansvaret för repetitionsövningarna överflyttades till skyddskåreerna. I juni 1941 sattes fältarmén på krigsfot. Skyddskårsdistrikten mobiliserade 35 infanteriregementen och 35 fältartillerisektioner samt armékårs- och divisionsförband. Dessutom satte de upp 14 infanteribataljoner och reservpersonal, som de överlät till de stående armékåreerna. Huvudstaben ändrades igen till stab för hemmatrupporna, vars uppgifter var desamma som under vinterkriget. Vid krigsutbrottet grundades ett 35. skyddskårsdistrikt, nämligen Ålands. Verksamheten utvidgades senare också till det återerövrade Viborgs län. Speciell uppmärksamhet lades nu också vid soldatgossarna, vilkas antal år 1943 hade stigit till 72187.

Upplösning

Efter över tre års kamp slöts vapenstillestånd 19.9.1944. Till följd av fördraget måste alla frivilliga försvarsorganisationer upplösas. 100.000-tals män och kvinnor hade under årens lopp, såväl i freds- som i krigstid hängivet utfört frivilligarbete. Många hade fallit på sin post.

Skyddskåren grundades inte. Den uppstod år 1917 av längtan till frihet och självständighet hos ett hotat folk. Organisationens fortsatta verksamhet kom att bli av oskattbar betydelse för värnandet av Finlands självständighet.

GP

Källor:

Suojeluskuntain historia I-III
Finlands Frihetskrig I-VI
Lagus, Karilas, Raikkala:
Vapautemme vartioissa
Backström Börje: Skyddskårsorganisationens betydelse för självständigheten

40 år med skyddskårstraditioner

För snart fyrtio år sedan, i november 1981, beslöt en grupp veteraner att grunda en förening vars uppgift skulle vara bevarandet av Skyddskårsorganisationens och Lotta Svärds traditioner. Av försiktighets-skäl fick den nya föreningen ett neutralt namn, Suomen Maanpuolustushistoriallinen Yhdistys (SMHY). Föreningen registrerades 1983 i Patent- och registerstyrelsens föreningsregister.

Statyer och stora festligheter

SMHY var en central aktör i Skyddskårst-atyprojektet, där föreningen bland annat svarade för penninginsamlingen. År 1988 kunde statyn resas i Seinäjoki på det tidigare skyddskårshusets gårdsplan.

SMHY var också initiativtagare till och huvudarrangör för Lotta Svärds 70-årsfest i Finlandiahuset i september 1991. Det var den första minnesfesten på riksnivå och lottornas insatser fick då ett offentligt erkännande av statsmakten. Både republikens president och representanter för statsrådet hedrade festen med sin närvaro. Försvarsminister Elisabeth Rehn höll ett uppskattat tal.

De första lokalföreningarna grundas

Vid samma tid bildades också på flere orter lokala traditions-gillen eller -föreningar, av vilka många anslöt sig till SMHY. De första var gillena i Helsingfors och Uleåborg. Dessutom uppstod också

enbart för lottor avsedda föreningar och något senare även soldatgosse-gillen, men dessa anslöt sig i allmänhet inte till SMHY utan bildade separata riksomfattande förbund.

Genom sina nya medlemsföreningar antog SMHY en förbundsroll och namnet ändrades 1995 till Suojeluskuntien ja Lotta Svärds Perinteiden Liitto ry – Traditionsförbundet för skyddskåreerna och Lotta Svärds rf (SLPL).

Från medlet av 1990-talet fanns det alltså tre olika riksomfattande organisationer: SLPL med ambitionen att samla skyddskåreernas, lottornas och dessas ungdomsorganisationers traditionsbärare under ett paraply, för det andra Suomen Lottaperinneyliitto – Lottatraditionsförbundet i Finland ry och som tredje organisation Sotilaspoikien Perinneykylta ry – Soldatgossarnas Traditionsförbund rf.

Efter millennieskiftet märkte man inom SLPL, att de traditionella verksamhetsformerna inte var lika lockande som tidigare, åldern tryckte veterangenerationen och de yngre var inte lika villiga att engagera sig i traditionsarbete. Många veteraner var både skyddskårister och krigsveteraner, men vilken identitet var den starkare? Följande generation upplevde dem i vilket fall som helst som krigsveteraner.

De svenskspråkiga medlemmarnas andel har varit relativt liten och inga helt svenskspråkiga traditionsföreningar har uppstått.

Skyddskårsfamilj, far och tre söner som skyddskårister och fem döttrar som lottor.

Många skyddskårsveteraner har sökt sig till frihetskrigets traditionsföreningar, av vilka Frihetskrigets Södra Traditionsförening har anslutit sig till SLPL.

Stadgeändring

Genom en stadgeändring fick SLPL tydligare fokus på skyddskårstraditionernas bevarande och namnet ändrades från början av 2021 till Suojeluskuntajärjestön Perinteet ry – Skyddskårstraditioner rf, Samtidigt betonar vi att tonvikten ligger på ”skyddskårsfamiljen” som en helhet, som också omfattar Lotta Svärd samt poj- och flickverksamheten.

Skyddskårstraditioner rf ser som

sin uppgift att handha olika långsiktiga och riksomfattande projekt med syfte att bevara och sprida kunskap om skyddskårsfamiljens historia och dess viktiga försvarsfrämjande roll. I detta arbete samarbetar vi med myndigheter, museer, bibliotek och arkiv samt naturligtvis traditionsbevarande organisationer.

Vår webportal perinne.fi innehåller sedan 2014 mångsidig information om skyddskårsfamiljen. En omfattande uppdatering med nytt material påbörjas under 2021.

*Markus Anaja, ordförande,
Suojeluskuntajärjestön
perinteet ry
– Skyddskårstraditioner rf*

Karl Fredrik Wilkama

(till år 1919 Wilkman)

Karl Fredrik Wilkman föddes i Helsingfors 27.3.1876. Hans mor Eeva (Posti) var till sin natur allvarlig och arbetsam. Som uppfostrare var hon sträng mot barnen. Wilkmans far Karl Wilkman (Jalaistus) kom från anspråkslösa förhållanden. Under sitt liv hann han vara matros i flottan, byggmästare, byggnadsentreprenör, jordbrukare och tegelfabrikör. Sedan han upplevt en religiös väckelse lämnade han flottan. Som familjefar var han ömsint och omtänksam. Han betonade kristna och etiska värden, han vägledde sina barn genom att diskutera med dem. Han var en god berättare och erinrade sig också sitt soldatliv och sina idrottsprestationer. Ända från små fick barnen delta i böner och sammankomster. Vid sidan av arbetet reste pappa Wilkman runt i landet och predikade. Hans andäktiga kristendom kom också till synes då han tog god hand om sina arbetare. Sin framgång och lycka tillskrev han Guds ledning.

Familjen kom att bo på olika ställen i Helsingfors, i hus som Wilkman byggt, det sista på Ruokolahdenkatu, vilket fick namnet Spalernaja. Han hade också byggt K.G.Göös tryckeri-byggnader, Hotell Kämp och Strandgatan 12.

Enligt folkskolförfattningen av år 1866 förpliktigades städerna att grunda folkskolor. På landsbygden fick socknarna besluta själva. Karl Wilkman grundade en folkskola i Kauklahti tillsammans med Suomalaisen kansakoulun ystävät. Skolan började sin verksamhet 1891 i Åminne (Wilmans lantställe) i en flygelbyggnad.

Det trygga och uppmuntrande hemmet erbjöd Karl Fredrik (Kalle) en bra utgångspunkt. Studierna började i Elli Herz kristliga förberedan-

Karl Fredrik Wilkama.

de skola. Därefter följde fyra år i Finska Normallycéet (senare Norsen). Han hade god framgång i läsåmnena. Professor Ivar Wilskman, som också kallas den finska idrottens fader, var en inspirerande lärare. Småningom uppstod hos pojken en tanke att bege sig in på krigarbanan. Fadern ställde sig positiv till saken, då däremot modern motsatte sig. Hon hade hoppats att Karl Fredrik skulle bli präst. Enligt henne var officerens liv ett skrälande och supande.

För att bli antagen till kadettskolan måste man kunna svenska och ryska. Karl Fredrik påbörjade energiska och beslutsamma språkstudier,

med den följd att han stannade på klassen, men privatlektionerna gav resultat och vid andra försöket antogs han till kadettskolan. Far och son jublade, men modern grät: Nu ger sig pojken ut i världen.

Det var sedan en otrolig prestation att kunna följa med den svenskspråkig undervisningen, men en stark vilja och stor lust att lära övervann hindren. Mobbningen var hård. En finskspråkig pojke, som dessutom inte tillhörde adeln, hörde till de speciellt utsatta. En del av mobbningen var fysisk, men man visade allmänt förakt för Wilkman.

Det flitiga skolarbetet gav små-

GENERAL WILKMANS STAB:
 STÄENDE (FRÅN VÄNSTER): ÖHMAN, PÄLVE, VALTONEN, AIRAKSINEN.
 SITTANDE : HELSINGIUS, WILKMAN, FIEANDT, SALMINEN.

Wilkmans stab.

ningom resultat och Wilkman befordrades till kornett samt kommanderades till Dragonregementet vid Kejsrerliga Livgardet i St. Petersburg. Där räckte inte den unga officerens pengar till det lyxiga liv som levdes inom officerskretsar, varför det kom ekonomiskt stöd från pappa Wilkman. Vid festliga tillfällen hörde det till att höja en skål för kejsaren. Absolutisten Wilkman höjde sitt glas men satte det sedan orört på bordet. Med tiden kom en befordran till löjtnant och sedan följde studier vid Generalstabsakademien i St. Petersburg (1904–1907).

I augusti 1914 var överstelöjtnant Wilkman kommenderad till Novorossiysk dragonregemente i Kovno (Kaunas). Därifrån sändes han att kriga i Ost-Preussen. Med sitt rådgivande handlande räddade Wilkman med sina trupper regementet från att bli inringat och han befordrades till överste samt belönades med Helige Georgs svärd. Wilkmans trupper tillfångatog också en tysk division med stab och generaler. Småningom förenades Wilkmans regemente med VI Dragonarmékåren, vilken kommanderades av generallöjtnant Gustaf Mannerheim. Underställd denne verkade Wilkman bland annat som

regementskommendör i Bukovina.

Då Wilkman julen 1917 var i hemlandet deltog han i soldatkommitténs möten. Till Finland hade nu anlänt generallöjtnant Mannerheim, vilket förutsatte att också översten skulle bli kvar i landet. Under hot att det skulle bli bråk vägrade den egensinniga Wilkman och begav sig till Ryssland för att ta avsked av sitt regemente, vilket han hade lovat dem. Att återvända till Finland från det ryska kaoset var svårt och att komma med i Frihetskriget på de vitas sida hängde på ett hår. Detta lyckades likväl i medlet av februari 1918. Kort därefter utnämndes Wilkman till officer i Finlands armé.

Det kom muntlig och skriftlig order att trupperna skulle koncentreras till Jämsä under Wilkmans befehl. Denne hade anlänt till platsen med sina trupper 2.3. Den 7.3. bestämdes att till Jämsä skulle ytterligare sändas Nylands dragoner, Seinäjoki, Vasa och Norrbottens bataljoner samt en fälttelegrafavdelning. Nu kom Wilkmans ledaregenskaper att få avgörande betydelse. De röda var överlägsna i fråga om antal och beväpning, men Kuhmois förblev vitt. Den 13.3. gav överste Wilkman instruktioner till trupperna, i vilka tillkännagavs att

Matti och Ilmari Laurila.

man 15.3. skulle inta Länkipohja och därifrån rycka framåt mot Orivesi.

I Länkipohja var de röda koncentrerade till landsvägskorsningen Kolhi-Vilkkelä samt till Längelmä kyrkby. Höjderna öster om byn gav de röda goda försvarspunkter och där befann sig 1500-2000 man med några maskingevär. Wilkman ställde sig i bön inför den avgörande striden 16.3. Ansvaret kändes tungt. De avsuttna Nylands dragoner inledde anfallet på vänstra flanken, Seinäjoki bataljon på rak front, medan Wilkmans trupper skulle delta till höger. De röda inledde en häftig eldgivning och Seinäjoki bataljon måste retirera. De vita kedjorna måste arbeta sig upp mot de rödas bröstvärn och artilleriet fördes närmare för att bombardera befästningarna. Då frontanfallet syntes omöjligt sände bataljonskommendören Lappo 2. kompani för att genom skogen kringgå de rödas vänstra flygel. Under denna operation stupade kompanichefen Ilmari Laurila, varvid framryckningen avstannade.

Striden var seg, männen ovana och trötta. Från Lappo bataljon föreslogs att man skulle fortsätta följande dag. Detta avslogs av Wilkman. Därefter inkallade han Vasa bataljon, vilken stått i reserven. Vasaborna startade i slutna led samtidigt sjungande Vasa marsch. Wilkman konstaterade senare: ”Jag har varit med i över hundra fältslag, men jag har aldrig upplevt

något liknande. Den där truppen som sjöng Vasa marsch då de anföll var oförglömlig. Tron på seger väcktes hos varje soldat.” Samtliga i skytte-linje stående kompanier började nu vadande i den djupa snön rycka fram under mördande eld, kompanier och bataljoner blandades, man spände sina sista krafter. Under denna attack stupade chefen för Lappo 1. bataljon Matti Laurila (Ilmaris far). Sedan de vita klättrat över vallarna flydde de röda. Därefter anfölls Länkipohja by, vilken intogs vid 1-tiden. Förlusterna berörde överste Wilkman djupt. Vid tillfället hade hans bror Oskar Wilkman kommenderat Lappo bataljon.

Efter ett kort bombardemang his-sades de vitas flagga i Orivesi. De röda hade på kvällen den 19.3. längs skilda vägar retirerat mot Tammerfors. Ett rikligt byte erhöles i Orivesi. Samma dag erhöles order inför Tammerfors. Den 21.3. framryckte man mot Kangasala kyrkby medan Wetzers trupper inträngde i Kangasala socken från norr. Framryckningen mot Tammerfors gick långsamt och stördes dessutom av ett pansartåg. Den 26.3. lät Wilkman artilleriet bombardera delen mellan ryska kyr-

kan och sjukhuset. Detta för tidiga anfall mot Tammerfors ledde till förluster och verkade nedslående på de vita, medan de rödas motstånd sporrades på alla håll. Wilkmans trupper stod sedan i försvarsställning väntande på att de österifrån anfallande vita skulle närma sig staden. Den 6.4. hade de som försvarade staden kapitulerat.

För sina förtjänster befordrades Wilkman till generalmajor. Han fick order att överföras till karelska fronten, där han blev kommandör för grupp Wilkman. Man påbörjade förberedelserna för att erövra Viborg. Det var fråga om krigets största truppsammandragning. Under kommandör Ernst Löfströms befehl stod 18400 man, 82 kanoner. Armén var indelad i tre grupper, Wilkmans grupp, ca 7700 man innehade den södra: jägarartilleribrigaden samt 18 jägarbataljoner. De röda hade stora styrkor, artilleri och befästa ställningar. Först på morgonen den 29.4. kunde de vita marschera in i Viborg, man tog 5000-6000 fångar. Frihetskriget var över och 16.5. hölls parad i Helsingfors.

I augusti 1918 tog kommandö-

ren för de tyska styrkorna i Finland Rüdiger von der Goltz kontakt med riksföreståndaren P.E.Svinhufvud. Von der Goltz hade undersökt förhållandena i östra Karelen där det fanns ryska trupper samt briter som höll vakt över Murmanbanan. Han föreslog att finska armén skulle gå till anfall över den östra gränsen. Krigsminister V. Thesleff understödde förslaget. Generalmajor Wilkman som kallats till platsen hörde det överraskande förslaget för första gången och blev tvungen att ta ställning till det: ”Jag anser inte, att jag kan beordra finska armén att överskrida vår gräns för att gå till anfall mot ryska armén och engelsmännen.” Riksföreståndaren var av samma åsikt.

Sedan Mannerheim i maj 1918 avgått från sina uppgifter hade Wilkman utnämnts till överbefälhavare för republiken Finlands krigstrupper. Han fick många uppgifter på en gång. Man skulle bygga upp Finlands försvarsmakt och måste förena en rätt heterogen officerskår. Gränserna mellan politiska och militära befogenheter var till en början inte definierade och detta skapade problem. Chefen för generalstaben,

Jämsägrupp på väg från Länkipohja mot Orivesi.

krigsministeriet och överbefälhavaren för skyddskårerna blandade sig i den militära verksamheten. Dessutom förekom det konflikter mellan kadettofficerarna och de unga jägarofficerarna samt mellan armén och skyddskårsorganisationen.

I Finland levde man under förbudslagen. Wilkman ogillade superioritet som förekom bland soldaterna och ingrep strängt. Av sina officerare krävde han ett oklanderligt, nyktert och moraliskt uppförande. Tillämpningen var: Varning – arrest – avsked. Det här var begynnelsen till kommande konflikter. De stränga åtgärderna retade många. Enligt motståndarna var Wilkman en ”ryssofficer”, alldeles för oeftergivlig i sin religiösa kallelse, oförmögen till samarbete, osmidig och envis.

År 1922 befordrades Karl Wilkman till generallöjtnant. Vid de här tiderna började skrivierna i tidningarna om att Wilkman förbigick jägarofficerarna i fråga om utlandskommenderingar. Han besvarade aldrig anklagelserna offentligt och ansåg sig som innehavare av den militära rätten att befalla var den som bestämde. År 1923 uppgjorde chefen för försvarsministeriets centralavdelning, jägare och ordföranden för officersförbundet Woldemar Hägglund en promemoria, i vilken man krävde reformer och att Wilkman och några andra officerare skulle avgå. Wilkman gick inte med på att avgå och republikens president K.J. Ståhlberg såg ingen orsak att avskeda honom. Tvisten kulminerade på våren 1924 då unga officerare framlade en gruppavskedsansökan som protest mot statsmaktens stöd för den gamla officerskåren. Man löste ärendet genom att skicka Wilkman på en lång utlandsresa.

För Wilkman var resan närmast en landsflykt, som innefattade att resa som turist, representation och i studiesyfte: Frankrike, Italien, Belgien, Holland. Sedan han återvänt till hemlandet avgick han inte, vilket man hade väntat. Svårigheter var på kommande. Man fann iget samförstånd med republikens nye president Lauri Kristian Relander. Försvarsminister

Leonard Hjelmman klagade att ”en stor del av tiden gick åt till att käbbla med Wilkman om ärenden av mindre betydelse.” Som någon slags lösning utnämndes Wilkman i maj 1926 till överinspektör för krigsmakten. Då inlämnade han sin avskedsansökan. År 1928 vid Frihetskrigets 10-årsjubileum utnämndes Karl Wilkman till general av kavalleriet.

På våren 1919 deltog Mannerheim och Wilkman i en högtidlig faninvigning och mottog den historiska Björneborgs regementes fanan. På festen höll rektorn för Björneborgs flickskola Aili Nikko överlåtelseätalet. Då fanan överlämnades till Mannerheim funderade Wilkman där han satt på kyrkbänken: ”Om du får fanan tar jag flickan.” De vigdes i Tammerfors domkyrka i februari 1920. Äktenskapet blev lyckligt. Makarna förenades i samma kristna övertygelse och den milda och välbalanserade hustrun var ett bra stöd under åren 1922-1926. Somrarna tillbringade K.F. Wilkama och hans hustru i Arraskoski i Padasjoki, generalens mors hemgård. De gjorde långa vandringar i de omgivande trakterna. Wilkama var endast 50 år då han gick i pension. Nu hade han tid att delta i den andliga verksamheten. Allra mest tyckte han om att verka som söndagsskollärare. Han var en effektiv syn då han stod inför en grupp pojkar helt klädd i generaluniform. Som lärare var han allvarlig och sträng men också lekfull och humoristisk.

Under vinter- och fortsättningskrigen utförde general Wilkman specialuppgifter för överbefälhavaren. Bland annat besökte han sjukhusen och delade ut medaljer.

General Karl Fredrik Wilkman avled i Helsingfors den 15. juli 1947.

Som frontkommendör anses Wilkman skicklig och modig. Han hade känsla för situationen och i trängda lägen handlade han snabbt. Wilkman hade stor plikt-känsla och var inte rädd för att ta ansvar. Anspråkslös och självkritisk fick honom att vägra mottaga krigsministerportföljen, då den erbjöds honom av självständighetssenaten. (Jag är inte insatt i administrativa ärenden). Sett ur dagens synpunkt var Wilkmans sätt att förhålla sig till manskapet modernt, han tog uppriktigt hand om deras välbefinnande. De unga officerarna smålog, då han vid inspektionerna förhörde sig om deras välfärd och tjänsteförhållanden. Det var ovanligt för den tiden, men helt i linje med hur man gör nuförtiden.

GP

Källor:

Theslöf, Ignatius, Palmén, Grotenfelt, Nordenstreng: Finlands frihetskrig, delarna 5 och 6 Arkivmaterial

Som värvare

Efter cirka fyra veckors vistelse i lägret (i Tyskland) kommanderas min bror Edvard och jag samt en äldre i truppen, Granit, att resa till Stockholm, där vidare order väntade. Civilkläderna hämtas fram och snart är vi tre vanliga resenärer på väg till Berlin. Där får vi bland andra sevärdheter besöka ett krigarmuseum, där alla krigförande länders soldatuniformer, utrustning och krigsmateriel av olika slag fanns representerade. Andra dagen fortsattes resan norrut och över Sassnitz – Trelleborg når vi efter en bekväm resa Stockholm. Där fick vi order att resa till Finland i värningsssyfte. Nu anträdde resan upp till Umeå och därifrån fortsatte vi ut till Holmö. Kvarken ligger ännu isbelagd och den första maj beger vi oss iväg över till Finland. Färden som anträdde till fots blev mycket riskabel och mödosam, ty isen var ställvis svag och mycket vatten och sörja hindrade marschen. Omsider nådde vi våta och uttröttade ett sälskyttelag på Hällkallen, ett grund sydväst om Valsörarna. Stärkta av vilan och utfägnaden med mat och dryck fortsatte vi med skyttarna som lotsar över den svaga isen till Björkö. Där erhöll vi nu en välbehörlig vila hos allas vår gode vän Nyman. Därifrån tog vi oss än till fots, än med båt, över till fastlandet. Välbehållna samlades vi hos vännen, den aktiva förkämpe i Jungsund, J. Back. Vi har de hjärtligaste hälsningar till familjen, främst från deras son i tysklandstruppen. Här skingras sällskapet och vi tar oss på olika vägar fram för att ej väcka uppseende. Back spanner för sin bästa häst åt oss. Så går färden till Vasa utan hinder eller dröjsmål.

Föräldrahemmet i Vassor utses nu som utgångsstation för vår kommande verksamhet och ett kringfläckande genom bygderna vidtar. Än uppenba-

rade vi oss här, än där för att vinna ynglingar för vår sak och för att ordna etappstationer för underlättande av överfarten. Uppdraget var inte av trevligaste slag, främst till följd av att också motsatta åsikter gjorde sig gällande och misstroende till den aktiva planens lyckliga genomförande kunde tydligt märkas. Emellertid gjorde vi vårt bästa under dessa riskfyllda förhållanden och sommaren var rik på strapatser och äventyr. Vi uppehöll förbindelse med organisationens motorbåt Lola. Förd av Jussi Sihvo, ing. Laaksonen och ing. A. Slöör. Båten kom alltid på förut bestämda tider från Sverige och gjorde i regel ett kort uppehåll hos Johan Nygård i Replot skärgård i och för orientering och landade vanligen i Alskat i Jungsund. Dit förde vi än med häst, än med cyklar blivande jägare och andra flyktingar, vilkas vistelse i hemlandet blivit omöjlig. Etappstationen var i Vassor och där härbärgerades ofta många i väntan på båtlägenhet, vars ankomsttider vi alltid tillkännagav i bygderna. Med Jeppo var vi i ständig förbindelse och därifrån förgrenade sig trådarna vidare genom landet.

Vid ett tillfälle under en resa till Jeppo, då jag kommit till direktör von Essen, överraskade ryssarna oss. Hemma var då bankdirektör Vilhelm och ingenjör Jürgen von Essen. Vi fick självfallet skyndsamt att komma i säkerhet och skyndade genom lokalen för att genom ett fönster fly till skogs. Vilhelm öppnar ett fönster och hoppar ut, jag följer efter och sist Jürgen, men ryssarna som omringat gården märker vårt tilltag och förföljer oss under intensivt skjutande. Jürgen von Essen träffas. Den orädda frihetshjälten stupar. Vi andra som undkommit, retirerade nu genom Härmä och Vöra och slutligen genom skogarna till Vassor. Trots svårigheterna måste vi nu gömma Vilhelm i Vassor till nästa båtlägenhet, ty denna etappstation var nu den enda säkra.

För att etappvägen inte skulle bli förrädd genom prat måste stor försiktighet iakttagas. - En gång drog vi färjkarlen vid färjstället i Kvevlax ordentligt vid näsan. Vi kom i becksvarta natten till motsatta sidan av älven och signalerade efter färjan. Färj-Kalle kommer lugnt

överhalande och bror Edvard och jag följer helt oskyldigt över. Jag går med Färj-Kalle in i stugan och pratar honom full med ditt och datt. Under tiden far Edvard med pråmen tillbaka och hämtar de 12 övriga av kamraterna, bland annat Isotalon Antti. Skjutskarlen J.E. Nygård står i närheten med svartmärrin och sällskapet försvinner i natten. Då jag beräknat att allt är klart, bjuder jag god natt. Färj-Kalle kryper lugnt till kojs utan att ha annat någonting. Färden går genom Koskö och Kalvholmen till Jungsund och vid Alskat hämtar båten de flyende.

En annan gång fördes ett lika stort antal sjöledes från Vassor till Hamnsören utanför Petsmo, där vi i ett fiskeläger skulle invänta vår Lola. På grund av storm och dåligt väder fördröjdes båten och provianten tog slut. Det var ingen annan råd än att bege sig upp till Petsmo för att proviantera. Bonden H.J. Österåker och min bror Edvard begav sig åstad. Efter det de samlat ett litet förråd tog de sig genom skogarna fram till Vikminne. Nu var allt ordnat och i lugn och ro inväntade vi båtens ankomst.

Båtlägenheterna till Alskat, som vi använde oss mest av, blev färre mot hösten. För att vid eventuellt trängande behov inte behöva bli försatta i trångmål inköpte vi en reservbåt i Björkö. Vi var som bäst i skären för att ordna detta köp. Från J. Nygård rodde vi efter fullgjort värv över till Alskat med den däriifrån lånade jullen. Då vi kommit ut på Replotfjärden upphanns vi av en motorbåt från vaktfartyget Vikingen. Båten var bemannad med beväpnade män. Till vår räddning, togs vi inte ombord, utan vi sattes på släp med vår båt. Situationen var rätt kritisk. Under viskningar uppgjorde vi en plan till ett flyktförsök. Vid ett lämpligt ögonblick räknade den ena av oss till tre. Då smäller samtidigt från två browningar. Magasinens innehåll töms mot båtens besättning. Handfallna kastar sig männen på båtens botten. I nästa sekund kapar vi trossen till motorbåten. Vi rusade till årorna

och rodde mot land med uppbyggande av alla krafter. Våra fiender hämtade sig emellertid hastigt och kulor började hagla kring oss. Dock nådde vi oskadda land och satte oss i säkerhet under det kulor smällde mot strandstenarna.

Vi trodde att ingen visste vem de två fribytarna och vi gick ogenerat till Backs i Jungsund. Därifrån cyklade vi till O.V. Kronman i Smedsby och däriifrån följde vi landsvägen till Vassor.

Vårt invaggade lugn skulle dock snart komma på skam. Replot polisen hade nämligen av en händelse fått reda på vem de där fribytarna på Replotfjärden var och inrapporterade händelsen. Vi skulle just lämna hemmet i Vassor och åt vår avskedsmåltid, då ett försenat telefonbud från J.E. Nygård nådde oss att hålla oss beredda. I ett nu kommer en lastbil fullpackad med gendarmer inkörande på gården. Vi tog skyndsamt till flykten. I den tro att vi gömde oss i byn omringades denna och militär påkallades från Tottesund och Vasa. Genomletningen räckte två dygn, och ortsbefolkningen släpptes varken in eller ut ur byn och kom således genom snokandet att grundligt få erfara ryssarnas och deras hantlangares brutala fasoner. Resultatet av deras undersökning blev i deras tycke en väldig fångst. Fyra polska flyktingar, som var inkvarterade i en etappstuga, hann man inte undanskaffa, utan de gömde sig i en hölada, där ryssarna med tillhjälp av sina bajonetter påträffade dem. Männerna hade kommit från Ryssland i avsikt att via Sverige bege sig till sitt av tyskarna besatta fosterland. De hamnade nu i ryssarnas händer och deras öde är obekant, men man kan befara det värsta.

Efter flykten från hemmet ställde vi oss på en lämplig utsiktsplats i skogsbrynet, där vi de första dagarna bevittnade våra förföljares åtgärder i byn. I skydd av mörkret tog vi oss över den nyss tillfrusna fjärden till Kuni och vidare till Kvevlax. Då någon mötande syntes, gömde vi oss bredvid vägen och fick bland annat se hur flera billaster ryssar fördes

till Vassor för att leta rätt på oss. Genom Kvevlax och Koskö flydde vi till Slompon, där Lola enligt avtal skulle inträffa. Då ingen båt syntes lånade vi en båt och rodde över till Köklot. Vi försökte där bland fiskarna höra efter möjlighet att komma över till Sverige, men trots alla ansträngningar erhöll vi varken båt eller förare. Det fanns ingen annan råd än att samma väg som vi kommit ta oss till Vassor igen. Vi undvek nu alla vägar, vandrade endast genom skogarna och passerade Kyro älv i Voitby. Snart överraskade vi våra förvånade anhöriga i Vassor. Att stanna där var ju otänkbart och snabbt begav vi oss genom Maxmo ut till skärgården. I Oxkangar lyckades vi äntligen få en lägenhet över till Sverige. Det kändes mer än angenämt att nu i lugn och ro få vila ut efter sommarens många äventyr och strapatser.

Sommaren 1917 deltog vi i transporterandet av sprängämnen, bomber, vapen och ammunition från Sverige till Finland. Varorna hade smugglats från Tyskland genom Sverige och lagrades i Västerbottens bryggeri i Umeå. Därifrån lastades allt i motorbåtar under det att svenska tullen blundade och fördes över till finländska sidan. Edvard Wiik, Emil Västerö, jägarna Laaksonen och Slöör samt undertecknad förde en gång över två båtlastar, som vi landsatte på Västerö, där Emils hem blev huvudkvarter. Varorna fördes vidare till Vörå, däriifrån de genom riksdagsman Miemois och handelsföreståndare Hallvars förmedling transporterades i olika förpackningar och på olika vägar till södra Finland.

På hösten samma år fick vi order till Umeå att delta i den planerade vapensmugglingen till Finland direkt från Tyskland. Efter fullgjorda uppdrag återvände vi till Sverige, där vi bidade tiden för nästa uppdrag.

J. Björkman

Tre bröder i Jägarbataljon

Wik Edvard (1884-1964), fältväbel, jordbrukare. Till Jägarbataljon 29.3.1916. Kommenderades i april samma år till etapp- och värningsuppgifter vid Kvarkenetappen. Smugglade vapen från Sverige sommaren 1917. Tog emot vapen från Equity hösten 1917. Hörde till 3. batteriet (Förberg) vid Jakobstads artilleriskola. Deltog i striderna vid Mouhu, Lusi, Mäntyharju, Heino-la, Savitaipale, Suomenniemmi. Skadades vid en övning 1940. Han var då plutonchef vid en granatkastarkurs.

Björkman (till 1918 Wiik) Johannes (1887-1977), korporal, jordbrukare. Till Jägarbataljon 29.3.1916. Kommenderades 29.4. till värningsuppgifter vid Kvarkenetappen. Mottog vapen från Equity samt transporterade dem vidare. I Frihetskri- get deltog Johannes, i samma batteri, i samma strider som brodern Edvard. Distriktchef för Kvevlax skyddskår 1922-1923. Distrikts- och chef för luftskyddet i Kvevlax 1941-1945.

Wiik Albert (1893-1972), fältväbel, jordbrukare. Till Jägarbataljon 3.2.1917. Återvände till Vasa 18.2.1918. Utbildare vid Vörs krigsskola. Från och med 1.3. pluton- chef (2. Jääkärirykmentin IV Pataljoonan 4. Komppania). Deltog i striderna vid Tammerfors, Kuokkala, Kello- mäki. 1918-1919 Itämeren Jalkaväkirykmentti 1. Skötte bevakningsuppgifter i hem- bygden under Vinterkriget.

Pitkääkatu 28-30 Storalänggatan, Tammipiha - Ekgården
Info@vaasanelainkeskus.fi Auki - Öppet: 10-18, 10-14
www.vaasanelainkeskus.fi

**UNDERSTÖD
VETERANEN
MED ANNONSER
OCH BIDRAG**

**SVENSKA SMÅBRUK
OCH EGNA HEM Ab**

PB 35, 10211 INGÅ
Telefon 09-644761

RÖNN
Liikennekoulu-Trafikskola
(06) 317 8174, 050 546 5021

PUTTE
Liikennekoulu-Trafikskola
(06) 322 2111, 050 441 4651

RUNE
Liikennekoulu-Trafikskola
(06) 322 2111

WWW.RONN.NET

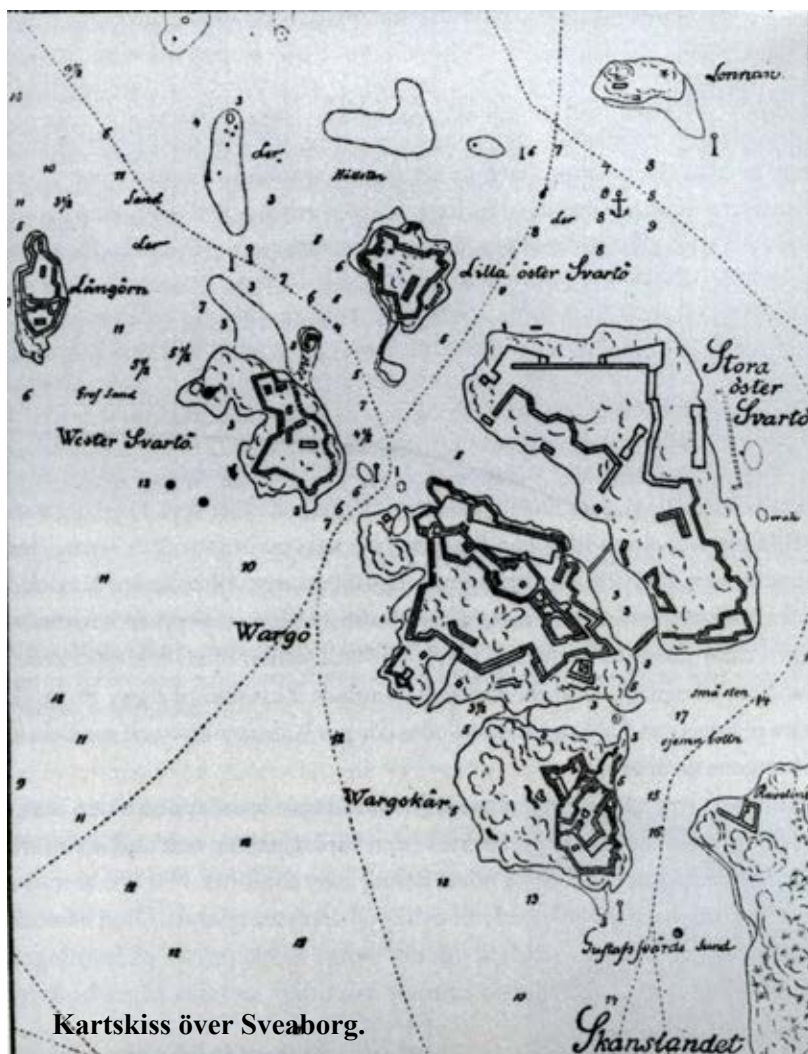
år 1918

Kanonerna på Sveaborg

Mannerheim var medveten om den fara Sveaborgs kanoner utgjorde för Helsingfors. Han sände därför order till vita gardet att oskadliggöra kanonerna, man kunde avlägsna kanonlåsen. Ingenjör Allan Staffans (* 13.2.1880, Vasa) åtog sig att försöka verkställa Mannerheims order. Han var redan från tidigare bekant med flere av de ryska officerarna, eftersom han utfört en del artilleriarbeten på Sveaborg. Därvid hade han fått rykte av att vara en teknisk expert.

Uppgiften var gigantisk. Anläggningarna hade nyligen moderniserats och försetts med nya tunga pjäser. Flere 10-tums hade uppställts på Stora Mjölö, Lilla Mjölö, Gråhara, Ryssjär, Melkö, Enskär, Villinge, Karlö och Sandhamn, vilka hade lavetter som kunde vridas 360 grader. Dessutom fanns det på de yttre öarna talrika 6-tums kanoner. Antalet grova pjäser som skulle sättas ur funktion uppgick till ett femtiotal. Därtill kom centralfästningens många batterier.

Den första uppgiften var att sätta ihop en expeditionskår. I slutet av februari var detta klart. Förutom ledaren bestod kåren av 19 personer, de flesta var tekniskt utbildade och tillhörde Ingenjörbyrå Ferro. Nu gällde det att uttänka en taktik för Sveaborgsföretaget och ett slagord som kunde förvilla de ryska makt-havarna: Fredsfördraget i Brest-Litovsk. (Fred mellan Ryssland och Tyskland slöts 3.3.1918). I fördragets dunkla innehåll tyckte man sig finna en motivering för det förestående arbetet att nedmontera kanonerna på Sveaborg. Staffans byggde sin plan på tre faktorer: 1) de ryska soldaternas likgiltighet och krigströtthet, 2) bristen på disciplin och organisation

hos soldaterna, 3) polackerna och ungrarna i garnisonen, vilka troligtvis hört om fredsfördraget. På anhållan av Staffans utfärdades de erforderliga tillståndsbevisen för Ingenjörbyrå Ferro att besöka öarna. Man tillmötesgick också Staffans begäran om ett tomrum i texten, i vilket denne skrev: "för att avlägsna lås och låsdelar från kanonerna, sköta om dem och bära dem till förvaringsrummen." Tidigt den 5. mars samlades Staffans och hans män iklädda arbetskläder. Utrustningen bestod av

kälkar och olika slag av arbetsredskap, taljor, skruvnycklar, m.m. Utanför Gustafssvärd stannade kåren och där började den sex kilometer långa marschen till Stora Mjölö, där arbetet skulle börja. Det första man gjorde var att slita av telefonkabeln. Soldaterna var misstänksamma då det första kanonlåset avlägsnades, men lugnade sig då de märkte att arbetet handhades av fackmän. Delarna packades på platsen och transporterades till lagerbyggnaderna.

Färden mellan centralfästningen

Kungssporten byggdes på den plats där Adolf Fredrik steg iland år 1752. (Arkitekt Carl Hårleman)

och de yttre öarna måste företas till fots, vilket innebar tiotals kilometer per dag. Man började tidigt på morgonen och höll på till sena kvällen. Dessutom måste man ständigt räkna med att bluffen skulle avslöjas.

På Lilla Mjölö, Karlö, Enskär, Gråhara och Rysskär gick arbetet utan nämnvärda störningar, men på Melkö mötte Grupp Vanhanen kraftigt motstånd av vaktmanskapet och en jättelik fältväbel. De tillät inte att kanonerna nedmonterades. Då slog Vanhanen ut sin trumf: "Ämnar ni ensam uppta kampen med den tyska flottan, som anländer hit så snart havet blivit isfritt?" Efter en kort överläggning fick gruppen utföra sitt arbete.

Man var likväl hela tiden beredd på en skärpning av läget. Mot slutet av mars underrättades gruppen av fästningens kommandant överste Kovanko, att de röda hade föreslagit att grunda en artilleriskola på Sveaborg. Där skulle ryssarna undervisa sina finländska kamrater i användningen av tungt artilleri. Man räknade med att demonteringsarbetet skulle avbrytas och ersättas med ett upprustningsarbete. Staffans och

hans män ansträngde sig till det yttersta och hann slutföra den planerade nedmonteringen.

Den 3.4. landsteg tyska trupper i Hangö och 7.4. i Valkom utanför Lovisa. Slaget vid Tammerfors slutade med de vitas seger 6.4. Allt detta gjorde de rödas läge i Helsingfors kritiskt. För att få ett effektivt stöd för försvaret av huvudstaden försökte de i samarbete med sina ryska kamrater sätta kanonerna på forten i skick. Det var då de till sin fasa upptäckte, att detta inte var möjligt. De i lager förvarade kanonlåsen saknade vissa delar. Reservdelar fanns inte och kunde inte tillverkas. Tiden var för kort för att beställa nya delar. Demonteringsarbetet ute på holmarna framstod äntligen som en fantastisk kupp.

När tyska kanoner den 11. april öppnade eld mot de rödas ställningar i Helsingfors, kunde elden inte be-

svaras från de talrika kanonerna ute på öarna.

Det är ingen svårighet att föreställa sig den förödelse kanonerna på Sveaborgs många fort skulle ha kunnat åstadkomma, om de varit i användbart skick då tyskarna närmade sig staden. Delar av huvudstaden hade kunnat läggas i ruiner.

Allan Staffans och hans medarbetare fick aldrig mottaga något officiellt tack efter krigets slut. På rikssvenskt initiativ avtäcktes på Sveaborg en byst av Allan Staffans den 12. maj 1938 i samband med Samfundet Ehrensvärds årsmöte.

GP

Källor:

Donner, Svedlin, Nurmio:

Finlands frihetskrig

Otto Andersson: Då Sveaborgs kanoner 1918 oskadliggjordes.

(Veteranen av år 1918, 4/68 1979)

För 100 år sedan

Kronstadtupproret 1921 gav Finland flyktingar

Röda armén angriper Kronstadt. Foto: Wikipedia

Kronstadtupproret, även kallat matrosupproret i Kronstadt, var det uppror som ägde rum i februari-mars 1921 i staden Kronstadt på den ryska ön Kotlin i Finska viken.

Kronstadt heter den stora fortifikation som ligger på ön Kotlin strax utanför Sankt Petersburg (dåtida Petrograd) och med sin fästning och sin flottilj skyddar hamninloppet. Ön har en fast civil befolkning på uppemot 30 000 och ett stort antal matros; vid tiden för upproret mer än 3 000 personer. Matroserna på Kronstadt var välkända för sitt revolutionära sinnelag och de hade mycket täta band med sovjeten i Petrograd.

I februari 1921 utbröt en våg av strejker inne i Petrograd och matroserna uttalade sitt stöd för den. Framtill 1921 hade det blivit klart att Bolsjevikernas vackra löften inte höll streck. Situationen i Petrograd var miserabel. Det var brist på mat och på ved. Man hade just genomlevt Första världskriget, revolution och ett treårigt inbördeskrig. Folket var missnöjt och strejker utbröt. Strejkledaren arkebuserades. För statsledningen i dåvarande Rådssryssland med Vladimir Lenin i spetsen var situationen ytterst besvärlig. Det handlade om en kamp där kommunister stod mot kommunister, vilket i praktiken innebar att sjömän ur sovjetiska östersjöflottan tillsam-

mans med beväpnade Kronstadsbor stod mot Röda armén. Upproret riktade sig mot bolsjevikernas undermåliga förvaltning.

En delegation skickades av matroserna till Petrograd för att på ort och ställe studera situationen och utarbeta en gemensam aktionsplan. Vid dess återkomst antogs 28 februari en resolution på ett möte med besättningarna på slagskeppen. Resolutionen krävde yttrande- och pressfrihet, rätten till mötes och sammanslutningar, frihet för politiska fångar, avskaffande av de kommunistiska detachementen, fullständig frihet för bönderna, fria val mm. Men resolutionen vann inget gehör.

Röda armén slår till

Till följd därav steg spänningen mellan Kronstadt och Petrograd och matroserna radikaliserades. Tonen blev allt hårdare och kommunistpartiet hotade med att "om ni inte kapitulerar villkorlös kommer vi att skjuta ner er som rapphöns". Ett första försök den 7 mars att slå ner revolten militärt misslyckades, då Petrograd-soldaterna mitt under framryckningen på isen gick över på Kronstadt-försvarens sida. Sympatierna med matroserna spred sig, och Trotskij fick slutligen rekvirera soldater från de landsändar som var mest avlägsna och därmed minst insatta i situationen. Den 15 mars 1921 skrev Wiborgs Nyheter "tidningsnotiser om flyktingar överdrivna".

Före detta tsarofficerare anlitas för att krossa matroserna i ett nytt försök den 17 mars. Trotskij infiltrerade den enorma styrkan på 50 000 man med spioner och satte exekutionspatruller längst bak i ledet ifall någon skulle våga tveka.

Sedan marscherade man över isen till fästningen.

En storskalig massaker äger rum

Ögonvittnet Victor Serge skrev senare om detta: "Infanterister i långa vita parkas avancerade i vågor och på några ställen sprack isen under dem. Här och där bröt sig enorma isblock loss och då de sakta vände över ända tog de med sig sin mänskliga last ner i de svarta vattendjupen. Och så började den skamliga slakten, kamrat mot kamrat..."

Med hjälp av tungt bombflyg, artilleri, kavalleri och närstrider i gränderna blev matroserna efter en tio dagars lång kamp besegrade. Inte mindre än 18 000 människor massakrerades. Tusentals fångslades. De som kunde flydde över de svaga isarna till Finland, en del till Terijoki. Flertalet var män och familjer splittrades. När isen smultit efter våren och försommaren flöt liken av tusentals matrosar i Finska viken.

Stor flyktingvåg till Finland

Omkring 7000 flyktingar kom till Finland i en flyktingvåg som dittills var den största. Många av flyktingarna hamnade i tvångsarbetsliknande förhållanden och blev illa behandlade i ett Finland med ett påtagligt rysshät. En av flyktingarna som kom till Finland var generalmajor Aleksandr Kozlovski, som utpekades som en av upprorsledarna. Han dog på ett sjukhus i Helsingfors under vinterkriget 75 år gammal. Kozlovskis släktingar lever ännu i Finland.

Upproret på Kronstadt var en blodig historia som ansågs vara så skamlig för bolsjevikregimen att händelsen ströks ur den sovjetiska historieskrivningen. Denna fasansfulla händelse utspelade sig för 100 år sedan och är mer eller mindre helt bortglömd trots att Kronstadt ligger mycket nära vår östgräns.

Charlie Hindsberg

Som frihetskrigets högkvarters kurir från Vasa genom Bottenhavets isar till Hangö

I slutet av februari 1918 blev dåvarande stadskommendanten i Vasa, överstelöjtnant V. Appelgren av högkvarteret beordrad att vidtala pålitliga män villiga att i vita arméns ärenden resa till södra Finland. Det gällde att till Helsingfors frambefordra en förseglad order från högkvarteret och att därifrån avhämta kartor. Då det ansågs att endast anlitande av sjövägen garanterade en lycklig utgång av resan vidtalade överstelöjtnant Appelgren den 26 februari de för sina djärva färder i Östersjöns och Bottenhavets isar kända hangölotsarna, bröderna Artur och Johan Blomqvist, som då vistades i Vasa, att ställa sig i spetsen för företaget. Samma dag blev även jag telefonledes tillfrågad i mitt hem i Södra Vallgrund huruvida jag hade lust att med motorbåt företaga en färd i högkvarterets ärenden till okänd ort i Södra Finland. Då jag självfallet gav ett jakande svar, uppmanades jag att medtaga en isbåt och på bestämt klockslag invänta Sampo vid isrännan följande morgon. Sampo skulle gå ut för att assistera s/s Virgo till Vasa och samtidigt skulle den föra oss ut till öppet vatten. När Viktor Nylund och Jonas Eriksson från Södra Vallgrund erforo, att jag skulle vara med om den ifrågasvarande färden, anslöto sig även de till företaget.

På fastställd tid anlände isbrytaren och jag blev tagen ombord med min båt. Med reskamraterna blev det naturligtvis genast tal om den hemliga färden och den eventuella destinationsorten och vi granskade den utrustning och de medel som ställts till vår disposition för ända-

målet. Med den kännedom jag hade om Bottenhavets isar på grund av tre vintrars irrfärder i dem som säljägare, kom jag till den slutsatsen att utrustningen, en filt och en rysspäls per man, var i svagare laget och stort bättre var det inte heller med motorbåten som utgjordes av en öppen 28-fots båt av Sastmola-typ och försedd med en 5-6 hkr 1-cyl motor. Befälhavaren på Sampo, kapten Rosenqvist, gjorde emellertid allt vad i hans makt stod för att hjälpa oss i vårt arbete och att ställa båten i sjö-dugligt skick.

Det är självklart att var och en på en sådan resa som vi skulle företaga medför ett vapen. Då vi dessutom på svenska sidan skulle utgiva oss för säljägare var detta ännu mera av nöden. Vallgrundborna medförde mausergevär och bröderna Blomqvist mauserpistoler, kanhända även gevär, men detta kan jag icke säkert påminna mig nu.

Och så randades den stund, då vi skulle skiljas från den vänlige kaptenen och hans manskap. Det var på eftermiddagen den 1 mars och vi befunno oss då ca 12 sjömil öster om Högbondens fyr. Motorbåten firades i sjön, utrustning, proviant och bränsle stuvades in och så kastades loss från Sampo. Maskinen sattes i gång och kurs togs på Lungö fyr utanför Härnösand, dit vi anlände på kvällen. Vädret var då milt och vackert, men senare blåste vinden opp, varför det blev nödvändigt att föra båten till en skyddad plats.

Ivriga att fylla vårt uppdrag på bästa sätt ville vi starta tidigt följande morgon, men när maskinen sattes igång sprängdes cylindern sönder, ty

den som flyttade båten föregående kväll hade glömt att öppna kranarna och tappa vattnet ur avloppsrören, som därigenom hade tillfrusit. Goda råd voro dyra. Efter överläggningar hit och dit kommo vi dock underfund med att det enda som återstod oss att göra var att transportera cylindern till Härnösand för att då densamma reparerad. En kälke lånades av fyrbetjäningen och så drogs cylindern av Artur Blomqvist och mig den 8 km långa isvägen in till staden, där vi blevo tvungna att övernatta, eftersom vi skulle få cylindern först följande morgon. Men nu hade polisen fått nys om oss och vi blevo kallade till polisstationen för att redogöra för vårt företag. Vi undergingo ett korsförhör efter konstens alla regler. Bland annat beskylldes vi för att upphandla vapen för vita gardet på Åland, men vi vidhölllo bestämt att vi voro säljägare och ute i lovliga ärenden. Omsider fingo vi lämna polisstationen och erhöillo tillstånd att fortsätta resan sedan vi lovat att icke mera söka land på svenska sidan. För den stundande natten blevo vi dock tvungna att söka härbärke på en av polismyndigheterna anvisad plats, antagligen bevakade av detektiver.

Följande dag, den 3 mars, fingo vi cylindern och begåvo oss tillbaka till Lungö, till våra otåligt väntande kamrater. Maskinen monterades ihop och vi fortsatte vår färd. På grund av de väldiga ismassor som hopat sig mot kusten föregående natt blevo vi dock tvungna att taga oss in till Härnö, där vi övernattade i en vik.

Den 4 mars rådde vindstilla på morgonen, då vi fortsatte vår färd

Högbondens fyr.

längs kusten, där det var isfritt. Senare på dagen friskade vinden dock upp från SSV, varför vi togo iland vid Bremö fyr. Fyrbetjäningen där tog emot oss på vänligaste sätt och lät bland annat elda en badstuga för vår räkning, där vi kunde torka våra kläder. På grund av ishinder kunde vi icke fortsätta därifrån följande dag utan lågo således överksamma på Bremö den 5 mars. Nu hade även fyrmästarn här blivit varskodd om vår färd, varom han på myndigheternas vägnar ville ha en förklaring. Vi hänvisade dock till förhöret hos polismästaren i Härnösand, som ju borde ge besked därom och tillfredsställa övriga myndigheter. Vi förstodo väl att fyrmästarn genomskådade oss, ty på Bremö hade man nog sett säljägare från Finland förut och den utrustning deras expeditioner brukat medföra.

Den 6 mars fortsatte vi vår avbrutna färd klockan 4 på morgonen. Vädret var fint och klockan 6 på eftermiddagen anlände vi efter en färd

i blåis till Lilljungfruns fyrplats. Vi emottogos här på det mest gästvänliga sätt av fyrbetjäningen.

Följande dag, den 7 mars, rådde vindstilla då vi startade kl 6 på morgonen. Läget hade förvärrats såtillvida att vi överallt mötte blåis. Därför såg vi oss snart tvungna att angöra Storjungfruns lotsplats, endast 5 sjömil söder om Lilljungfrun. Litet senare försökte vi fortsätta resan, men blevo snart på grund av blåisen, som skar sönder båten, tvungna att avbryta. Vi togo iland på ett litet skär icke långt från Storjungfrun. Följande dag var isläget som förut, varför en fortsättning av resan föreföll alltför riskabel. Vi lågo dock icke överksamma. Med gamla kopparplåtar, som vi erhållit från Sampo, förhyyde vi båten för gång i is, varefter vi försökte fortsätta. Plåtarna voro likväl alltför svaga och de slets snart loss. Vi angjorde då fast is, beslog vattenlinjen i fören med bräder och dessa höll något bättre. På så sätt kommo vi igen en bit framåt, men blevo snart

åter tvungna att angöra det fasta isfältet, där vi kunde övernatta.

Den 10 mars grydde med vackert väder och vinden från SV. Nu beslöt vi att till vilket pris som helst taga oss ut på öppet vatten. Två man placerades i isbåten och dessa arbetade upp en ränna i blåisen, där vi följde efter med motorbåten. Emedan detta arbete blev alltför betungande, hittade vi snart på att placera isbåten med sin besättning tätt framför motorbåten och med denna fast angjord vid isbåten och full maskin på plöjde vi en ränna i isen och nådde småningom öppet vatten. Isbåten var då visserligen åtgången, men vi kunde fortsätta resan söderut. Komna till höjden av Gävle upptäckte vi s/s Castor som låg här med kollast för att förse regeringens transportfartyg. Då vi ursprungligen medförde proviant och bränsle för endast tvenne veckor gingo vi upp till Castor där vi erhöll en välkommen ökning i våra förråd. Vi fingo även erfara, att de svenska myndigheterna fortfarande

följde med vår färd. Två på Castor befintliga tulltjänstemän visiterade noga vår utrustning för att finna de vapen som vi enligt deras förmenande skulle föra till Åland. Vi fingo dock fortsätta färden och på kvällen kom vi till Örskär.

Följande dag den 11 mars började vi sista etappen längs svenska sidan. Från Örskär satte vi kurs på Tjärvens fyr, dit vi anlände klockan 7 på eftermiddagen och utan att stanna fortsatte vi i riktning mot Bogskär. Vi ville nämligen komma så långt söderut som möjligt i hopp om att kunna kringgå isen och under nattens mörker nå finländska sidan. I höjd med Bogskär mötte vi dock is och då vi på grund av mörker icke såg några öppningar i densamma blev vi tvungna att vända om. Vid midnatt anlände vi igen till Tjärven, där vi gingo iland fast beslutna att taga oss över till finländska sidan följande dag.

Under sakta nordvästlig bris fortsatte vi färden den 12 mars på morgonen. Vi tog kurs på Långskär. Där mötte vi is igen men genom att kroka oss mellan de väldiga flaken nådde vi öppet vatten och kommo åter en bit på väg. Då fick vi plötsligt göra ett avbrott igen i vår resa. Vi upptäckte nämligen en som vi trodde rysk torpedbåt stävande snett emot oss och vi gömde oss så gott sig göra lät bakom upptornad is. Vi fruktade likväl att ryssen, som enligt vår förmodan bevakade Ålands hav, hade upptäckt oss och att vi skulle få lov att skrinlägga alla planer på att komma fram till Hangö. Sedan fartyget som – enligt vad vi senare erforo utgjordes av en tysk torpedbåt – ändrat kurs, vågade vi oss fram. Under tiden hade brisen urartat till full storm, men vi körde dock vidare hela den dagen och gjorde endast ett kortare uppehåll på eftermiddagen på Fästorna, en klippa cirka 8,5 sjömil söder om Föglö kyrka. Klockan 7 på eftermiddagen fortsatte vi igen och körde natten igenom tills vi mot morgonen fingo landkänning och beslöt att avbryta, ty numera gällde att ligga gömd på dagen om vi icke bli fast av ryssar eller rödingar. Döm

emellertid om vår fasa då vi idag gryningen upptäckte att vi befunno oss under Utö strandbatterier. Dock, lyckan står den djärve bi. Vi råkade befinna oss under en bergklack, som gav oss tillräckligt skydd och här lågo vi nu hela dagen den 13 mars och bekikade ryssarna utan att de visste någonting om oss. Det var en lång dag och tiden tycktes blott släpa sig långsamt fram innan skymning inbröt och vi kunde fortsätta. Österut gick resan igen, men vi mötte snart och hade ett mödosamt arbete hela natten. Vi hade tänkt fortsätta till Morgonland, 16 km sydväst om Hangö, men i daggryningen mötte vi is igen och då vinden var från SW drev isen in från havet. Vi blevo därför tvungna att taga iland på Vänö Kallskär, fiskeläger cirka 7 sjömil WSW om Örö. Där höll vi krigsråd den 14 mars.

Under våra överläggningar kommo vi till den slutsatsen att det numera vore alltför riskabelt att fortsätta med motorbåten. Vi kunde ju lätt bli sittande fastkilade mellan isstyckena till ett lätt byte för ryssarna. Det enda säkra sättet att få vår dyrbara post frambefordrad lågo bröderna Blomqvist dock inne med. De befunno sig nu på sin mammas gata och då isen bar inomskärs åtego de sig att med anlitan av is- och landväg frambefordra högkvarterets order till Hangö, därifrån de lätt skulle få den vidarebefordrad till Helsingfors. När skymningen inbröt begåvo de sig i väg.

Vi som blev kvar på skäret hade ingen större kännedom om förhållandena i denna skärgård och om läget i övrigt rådde stor oklarhet. När vi kröp till kojs i vår fiskestuga placerade vi därför gevären inom räckhåll och följande dag den 15 mars började vi med skarp utkik på skäret. Dagen hade emellertid grytt med vackert solsken och västlig vind som drev ismassorna in mot skäret. Med isen sökte sig även gråsäl in bland klipporna. Den 16 mars kunde jag inte längre hålla min jaktiver i styr ehuru det var förenat med risker att lossa skott som ju lätt kunde höras till Örö och andra röda nästen. Jag

nedlade den dagen två sälar och de följande dagarna sköto vi ytterligare 13 stycken.

Den 17 mars anlände Johan Blomqvist tillbaka till vårt skär och i hans sällskap befann sig nu en tredje broder Hugo Blomqvist, som varit tvungen att rymma undan de röda i Hangö.

Av Johan Blomqvist erfor vi följande om hans och brodern Arturs resa efter det de lämnat oss: Det första målet för deras vandring var Rosala by i Hitis skärgård. Mörkret och den svaga isen gjorde det svårt för dem att bedöma den tillryggalagda vägen och av misstag hamnade de på Örö, ett ryskt fäste, där de röda nu huserade. I skydd av mörkret lyckades de dock taga sig över landet och anlände till Rosala vid midnatt. Där uppsökte de en god vän, bonden K. Strandberg. Efter att ha omhuldat dem på bästa sätt skjutsade han dem till Böle by 2km längre bort. Där åtog sig en annan av deras vänner, bonden J. Eriksson, att skjutsa dem till Hangö och klockan 2 på natten bar det av. Emellertid insjuknade hästen, de måste snart vända om och begåvo sig då till Hitis kyrkby. Som det senare framgick blev detta deras räddning, ty de röda hade av meningsfränder i Sverige blivit telegrafiskt underrättade om deras förestående ankomst och inväntade dem. I Hitis togo de in hos bonden V. Fagerström. Här erhöll Eriksson en ny häst och begav sig åter på väg mot fastlandet i avsikt att frambefordra kurirposten till Helsingfors. Bröderna Blomqvist lågo i Hitis den 15 mars och höll sig inomhus hela dagen, ty de röda härskade i byn. Denna dag anslöt sig till deras sällskap den tredje brodern som redan omnämnts. Nu funno alla tre bröderna det bäst att lämna Hitis. På natten begåvo de sig till Vänö, där de kunde känna sig säkra och den 17 mars fortsatte Hugo och Johan Blomqvist härifrån och förenade sig med oss.

De båda bröderna kunde nu även redogöra i detalj om läget iskärgården. Ingen ryssförläggning fanns i närheten, vilket ingav oss en viss

Storjungrunns fyr.

trygghetskänsla. Denna växte ytterligare, när isen kring skäret bröt upp och isolerade oss från yttervärlden.

Artur Blomqvist hade blivit kvar på Vänö för att invänta J. Eriksson. Den 19 mars anlände denna till Blomqvists stora glädje. Han hade då lyckligen frambefordrat högkvarterets order till Helsingfors och medförde därifrån de i början av artikeln omtalade kartorna.

Den 20 mars anlände Artur Blomqvist och så voro vi alla åter förenade och återfärden till Vasa kunde vidtaga. Det gick dock inte att anträda den med detsamma ty det gällde först att inlasta proviant och bränsle, vilket allt på Artur Blomqvists åtgärd låg klart i Rosala. Dessutom skulle vi på återfärden taga med oss två på rymning undan de röda stadda personer, vilkas namn jag numera icke kan påminna mig. På kvällen satte vi maskinen igång och körde upp till Gyltskärs, ONO om Rosala. Där lågo vi gömda följande dag och när skymniugen inträdde begåvo vi oss till Rosala, där proviant och bränsle instuvades och de båda flyktingarna stego ombord. När detta var gjort vände vi stäven mot väster och återresan vidtog. Det var således den 21 maj på kvällen. Vi gingo inomskärs, ty här svallade havet fritt och den 22 mars närmade vi oss Kökar i daggroningen. Nu råkade vi ut för

en motorskada, det var vevhuset och motorn stannade självfallet. Åland och Kökar voro redan då befriade av tyskarna och därför beslöt vi taga oss till Kökar. Vi befunno oss då ganska långt ute till havs och då vinden låg på från landsidan blev det en tung rodd för oss i motvind. I Kökar skärgård låg is ännu och då denna bar tog vi oss till fots från ett av de yttre skären in till samhället. Här fingo vi det söndriga vevhuset hopfogat igen, men på grund av stark storm från W kunde vi inte fortsätta resan den 23 mars. Sedan stormen något bedarrat följande dag fortsatte vi i alla fall till Lemland klockan 8 på eftermiddagen.

Under natten skärpte kölden till och vinden blåste upp från ONO. För oss medförde kölden obehagliga följder, ty när vi på morgonen den 25 mars skulle sätta maskinen igång befanns det att den frusit sönder. Nu ville vi icke förlora någon tid mera med att börja reparera maskinen, utan vi drog upp båten på land och tog häst till Mariehamn. Vi hade nämligen fått reda på att den svenska kanonbåten Svensksund förmedlade passagerartrafik mellan Eckerö och Stockholm och nu ville vi hos svenska beskickningen utverka oss rätt att medfölja på kanonbåtens nästa tur. På grund av den stora mängd passagerare som redan då var anmälda

Lungö fyr.

fick endast tre av oss tillstånd att resa, medan de övriga skulle invänta följande tur. Bröderna Blomqvist avreste då till Stockholm den 26 mars och medförde de dyrbara kartorna, med vilka Johan Blomqvist omedelbart fortsatte från Stockholm runt Bottenhavet till Vasa.

Jag och de två övriga vallgrundsborna reste med Svensksund den 30 mars från Eckerö och anlände till Stockholm så att vi med knapp nöd hunno taga det norrgående tåget klockan 5 på eftermiddagen. Nu hände oss det underliga att vi blev inlåsta i konduktörsvagnen, där vi på det mest ovänliga sätt bemöttes av konduktören som synbarligen hade röda sympatier. Utröttade anlände vi till Haparanda klockan 7.15 den 2 april. Från Torneå kunde vi sedan fortsätta först den 3 april och vi anlände till Vasa den 5 april klockan 12 på natten.

Huruvida vi med vårt företag kom att bidra till den lyckliga utgången av frihetskriget är för mig obekant, ty ännu idag har jag inte fått reda på vad den förseglade ordern innehöll och ehuru kartorna voro öppna kan jag numera icke påminna mig vilken trakt de framställde.

Olof Söderholm

Julen 1917

Händelserna i Sundom

Intervju med Nestor Båtmästar-Ekebohm om händelser julen 1917 samt avvapningen av de ryska soldaterna i förläggningen vid Vasa Wood 28.1.1918. Inspelningen gjord 1966.

Det började i Toby. En karl som hette Herman Berg kom och körde en patronlåda som han skulle ha till skyddskåren och så tog ryssarna fast honom och förde honom till förläggningen vid Toby stenbro. Där slog en soldat honom i huvudet med en gevärskolv och stack honom tre gånger med bajonetten i bröstet. Och när han var död stack en kavallerist värjan genom honom.

Det blev inte något värre buller om detta, men det var oroligt i stan på allt sätt då och folket var nervöst. Så fick vi bud från stan att de väntade något oroligt. Vi i skyddskåren var sammankallade i Ungdomshuset, vi hade den där jägaren Peltokangas med som ledare. Han kom hit hösten 1917. Några jägare blev skickade hit till landet från Tyskland, men de måste vara i hemlighet här, ingen visste var de befann sig. Peltokangas var Vasabo, men inte vågade han vara därhemma, utan tidvis var han i Sundom. Han var god vän med Smedin, de jaktade i lag, så ibland var han där också.

Avvapningen av Vasa Wood

Nu var det tämmeligen oroligt i stan. Det verkade som om de ryska marinerna var värre än rödrockarna och landssoldaterna. Den 28 januari tågade vi till Vasklot och gjorde upp med ryssarna.

Klockan 3 på morgonen skulle stan stormas från alla håll, från byarna häromkring, ända från Pörtom. Men de hann inte vara med. Malaxborna hann med. Det fanns 3 förläggningar på Vasklot som skulle tas. Vid Vasa Wood fanns det en artilleriför-

Smedin	August Svarvar
Hannes	Johannes Båtmästar-Ekebohm, Nestors bror
Mittses	Ernst August Mitts, folkskollärare i Rimal, senare rektor i Breidablick, folkskolinspektör
Kalles Erik	vicehäradshövding, länsman i Lappfjärd

Av de 3 gevär som fanns i Nestors bror Hannes hem var ett Grafton gevär från 1905, ett Berdan med grov kaliber som gick att ladda med ett skott i taget och ett gevär med finare kaliber med magasin för fem skott. Det sistnämnda användes av ryska militären i Finland.

läggning, de hade flere kanoner. Det blev en ganska stor eldgivning vid Vasa Wood. Folk som låg vid sjön sköt alla för högt, två-tre ryssar sårades. Medan den där eldgivningen pågick var Mittses Ernst och Kalles Erik inne och underhandlade med ryssarna. Det räckte länge med den där underhandlingen. Ryssarna fordrade att vi skulle komma och hämta gevären. Deras chef sade: Ni får komma och ta dem. Det var bestämt att Peltokangas skulle skjuta ett skott och det skulle vara signalen till eldgivning. Men han har sagt själv, att han halkade och hade pistolen i handen, och då gick skottet, men folket trodde han blev otålig och vad som är sant vet jag inte. Jag var ju någon slags ledare, vi låg där tillsammans med alla Sundombor och en massa Malaxbor. Det var tjockt med folk som låg framför och bakom varandra, Hannes låg en bit därifrån.

Det här är ett bevis på hur nödvändigt med militär skolning, folket skall lyda. Tänk nu låg de där och sköt bort all ammunition till ingen nytta. Jag ropade hela tiden ”Slut skjut” - ”Stopp”. Så började Malax-

pojkar ligga där och ropa – stopp – stopp – och så sköt de samtidigt. Jag misstänker det var ren nervositet som spelade in. Men då jag visste att de där två egna var där inne!

Så nog tyckte jag det var hemskt. Slutligen upphörde eldgivningen och så kom de ut. Ryssarna var villiga att ge sig, så skyddskåren gick in och plockade bort gevären.

Vi hade väldigt lite vapen. Det kom hit 5000 gevär men de blev skickade till hela landet. Hannes våran var efter några gevär till Västervik skärgård tillsammans med två stadsbor. De hade lastat av en båt där. Då Hannes och Vasaborna kom med vapnen en söndagskväll till Stråkan (Kronvik i dag) stod jag i båthuset med en lanterna, så de skulle få veta att de fick komma iland. De lastade av vapnen i vårt båthus på Stråkan. Sedan kom Malaxborna en kväll med två hästar och fick ett antal gevär som de lade i en lada vid Södersunds (Söderfjärden). Senare på vintern (detta hände i slutet av år 1917) när det blev slädföre kördes vapnen till Helsingby. Därefter skickades en del till Karelen.

Thure Valdemar Wikström

**Thure Wikström föddes i Helsingfors 22.8.1894. 1902 började han i Annegatans folkskola. År 1912 genomgick han Västan-
kvarn Lantmannavinterkurs. Blev bonde på Botans 1926-44 –
1956-70 ; Svartträsk 1945-1965.**

Skyddskåren 12.4.1918.

Thure berättar:

Före inbördeskriget hade jag köpt ett älggevär av en torparpojke som hette Frans, som sedermera blev rödgardist under kriget. Han anmälde för staben i Solberg om att det fanns ett gevär på Botans. Efter det fick jag gå under jorden, som man säger. Rödgardisterna skickade ut en mördarpatrull från Sjundeå, men då var jag långt borta med falskt pass, på tåget till Helsingfors.

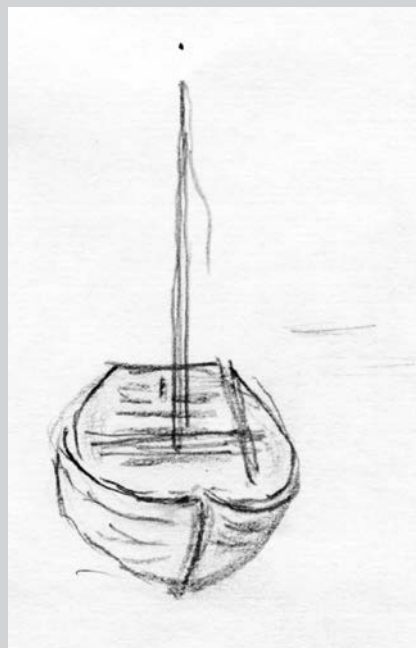
Vi ryckte ut natten den 12 april. Min första uppgift var att patrullera på Rödbergsgatan alldeles ensam mitt i natten. Gatubelysningen var mörklad och alla gardiner var neddragna för fönstrena. En kulspruta smattrade vid Johannesplan. Senare kom förstärkning och vi tog ryska matrosar till fånga, som sändes till förhör hos polisen vid Bangatan. Fångarna skickades till Sveaborg, kasern nr 59, där jag blev fångvaktare i 3 månader. Som mest var antalet fångar 1500 st. Fyra av fångarna var från Degerby.

Värnplikt på Åland 1918

I Augusti kom jag till Björneborgs regemente, där en av de tre bataljonerna var svenskspråkig. Vi kommanderades till Åbo hamn, där en

1970 gick Thure i pension. Han avled 22.4.1983 på Mjölballsta sjukhus. Han ligger begravd på Ingå kyrkogård.

bogserbåt med två stora pråmar väntade, lastade med manskap och hästar, och förde oss till en flyghangar på Föglö, Åland. Där inledes utbildning som varade 2 månader. Sedan blev det två månader till vid Tullhuset på Eckerö (ritat av Engel). Utbildningsmanskapet bestod av tyskar från krigsmakten. I November fick tyskarna evakuera från landet och finska Jägarbataljonen 27 från Lockstedter Lager fick överta kommandot. Efter jul kom vi till Mariehamn och i April var jag kanske den enda av 450 man, som släpptes fri, kom till Helsingfors med isbrytaren Sampo och sedan till Degerby.

År 1919 fick Thure Wikström frihetskrigets minnesmedalj med ros och spänne för att han deltagit i sitt fosterlands befrielse 1918.

Ännu en gång skulle jag få hamna i samma gäng; Vinterkriget 1939 och Fortsättningskriget, endast 20 år mellan dessa krig.

Vinterkriget: Sippola 1939. Lantvärnsoldat Thures brev från Sippola den 1 april 1940

Tack för brevet och sändningen. Det var roligt att få höra något av er därhemma. I dag var jag efter paketet från Sippola kby 5 km härifrån, över en sjö med skidor. I dag har hela kompaniet varit ute på skjutövning. Jag sköt både med svensk Mauser och med snabbeldsgevär...

Fortsättningskriget Sveaborg 1941

Hade åter turen att för det mesta få vakta krigsfångar.

Ny minnesplakett avtäcktes i Borgå

I trakterna runt Borgå och Lovisa utkämpades under Frihetskriget två större drabbningar mellan skyddskårister och rödgardister. Då de röda garden i början av februari fick order att besätta östra Nyland, avancerade de mot Lovisa från öster och mot Borgå från väster och norr med en sammanlagd styrka på ca. 4000 man.

I Lovisa utkämpades en blodig strid den 6 februari, varefter skyddskåren drog sig mot Jackarby-Borgå och rödgardisterna kunde besätta Lovisa. Den 8 februari hade största delen av de östnyländska skyddskårister, som föregående dag retirerat till Borgå, lämnat stan i riktning mot skärgården. Stan kunde då besättas av rödgardisterna utan strid. De förföljde enligt utfärdade order skyddskåristerna söderut till sundet mot Lill-Pellinge. Tre dagar senare drabbade rödgardister och skyddskårister där samman i en dygnslång intensiv skottlossning över Tullundet i Pellinge.

Många stupade och sårades i den striden. Minnesstenar upprestes på dessa två stridsplatser ganska snart efter Frihetskrigets slut och traditionsaktivister har regelbundet uppvaktat vid dessa monument.

Efter intagningen av Lovisa och Borgå stannade rödgardisterna kvar i trakten i över två månader. Under den tiden förövades talrika mord på kvarvarande skyddskårister och mot lojala medborgare. Minnesplaketter har uppsatts och minnesstenar har rests för att hedra minnet av dessa offer bl.a. på en sten i vattenbrynet vid Kjevsalö norra udde, på

Uppvaktning i Renum 16.5.2021.
Carl-Johan Hindsberg och
Henrik Sundbäck.
Foton: Fred Packalén

Träskisholmen i Tirmo skärgård, i Lomböle på Vessö, i Lappträsk och i Liljendal. Också här sker uppvaktningar regelbundet.

Då de i Borgå samlade östnyländska skyddskåren upplöstes, beslöt en del skyddskårister att inte följa majoriteten på väg ned mot skärgården. De höll sig gömda i sina hembyar, eller sökte sig norrut mot Mannerheims armé. Många av dem blev avslöjade och fängslade eller dödade av rödgardister. I Renum by i Borgå utförde rödgardisterna tre mord på lokala skyddskårister, som likt många andra valt att stanna i hemtrakten och hålla sig gömda där. Eftersom inget minnesmärke tidigare uppsatts i dessa skyddskå-

risters hemby där mordet skedde, har Frihetskrigets Södra Traditionsförening på initiativ av två traditionsaktivister, Olof Blomqvist från Vessö och Christer Jämsén från Renum, uppsatt en minnesplakett på en bergsvägg invid vägen till Renum by. Plaketten avtäcktes nära platsen för mordet den 19 april i år. Plaketten upptar ett fjärde namn på en skyddskårist från samma by. Han stred i Sigurdsåren och dödades vid Svidja gård den 10 februari.

Den 21 februari 1928 hade det förflutit tio år sedan mordet. Anhöriga till de mördade höll då en uppmärksamminnesfest, där församlingsprästen, pastor Wirén höll följande tal.

Ärade skyddskårister, lottor och andra

Huru snabbt åren rinna ut i tidens omätliga ocean blir människan dagligen och stundligen erinrad om. I detta år, 1928, i de dagar vi just nu har framför oss, skall det givas tusen sinom anledningar till begrundan över tidens mäktiga flykt och med förvåning skola vi erkänna, att ett decennium är en försvinnande kort tidsperiod, en droppe i tidshavets djup.

Är det verkligen 10 år sedan det, och det inträffade, skall man oupphörligt spörja i vårt land denna vårvinter. Och dock är det så. Tio år har förflutit sedan de skickelsediga dagarna som vårt folk fick uppleva under början av år 1918 under kamp för sin yttre självständighet och sin inre samhällsordning, dagar som evigt kommer att fortleva i folkets minne.

Vi har samlats här i kväll för att ägna en stund åt minnet av våra skyddskårister, vilka då gävo sina liv för det rättas sak. Först må vi minnas Emil Sundman, som hörde till Sigurdsåren och stupade den 10 fe-

bruari vid Svidja. Sedan har vi Kajander, Falck och Cederberg, vilka den 21 februari, i dag 10 år, mördades i skogsbrynet invid Jonnas. Minnena från den hemska februarimorgon kunna aldrig glömmas.

Skyddskåristerna, omkring 20 till antalet, voro den natten samlade på Storknuds. För att de lugnt skulle våga lägga bort överrock och stövlar och om möjligt sova en stund, hade de utsatt vakter. Vid 5-tiden på morgonen avlöstes den ena vakten och hann just fram till spisen där en brasa brann, då den andra kom inspringande och sade: "Nu kommer de röda där nere på vägen".

Det blev en villervalla, ty de flesta sovo och måste väckas. Sömniga och ruskiga som de voro måste de taga sin tillflykt till den mörka skogen. Kajander, Falck och Cederberg hade varsitt gevär och beslöto försvara sig ifall de ej lyckades fly. De röda kommo och mordlystna voro de. De märkte att skyddskåristerna varit där på natten, men då ingen syntes stucko de en bajonett i husbondens porträtt,

som hängde på väggen och så ut för att spana efter de flyende. Svordomar och saluter hördes ända upp till skogen.

Då allt efter ungefär en timme blev tyst och man trodde att de röda lämnat platsen, kommo Cederberg, Falck och Kajander ner till Jonnas för att dricka morgonkaffe. Då de kommo ut därifrån kommo några röda från Storknuds till. Livet är oss alla kärt, så nu till skogen igen. Men Oskar Falck hann ej långt från hemmets knut förrän han träffades av en kula och föll inte genast död, ty man hörde honom klaga.

Så påstods det att han med sitt gevär lyckats träffa en rödgardist, vilken blev sårad och bars av de röda in till Oskars mor. Kajander och Cederberg hunno litet längre upp mot skogen där de sökte skydd bakom en gärdesgård. Men där i drivan bakom gärdesgården kämpade de sin sista strid.

Frid över deras minne.

Henrik Sundbäck

Frihetsmonumentet i Hangö

FRIHETSMONUMENTET I HANGÖ är ett finländskt minnesmärke, som restes 1921 i Hangö till minne av den tyska Östersjödiveisionens landstigning 3 april 1918.

Monumentet står vid havsstranden vid slutet av Boulevarden och har över åren tagits ned och rests på nytt. Både dess existens och dess utseende har varit föremål för diskussioner. En insamling av pengar gjordes i tiderna i många nyländska kommuner för att kunna utforma och resa det ståtliga monumentet. I sin nuvarande utformning saknar minnesmärket de ursprungliga texterna och reliefen av en tysk jägarsoldat. Från början fanns en tydlig hänсыftning till den tyska truppen

landstigning 1918 med en text på finska, svenska och tyska: "Tyska trupper landstego den 3 april 1918 i Hangö och bistodo vårt land i dess kamp för friheten. Allt intill sena dagar må denna sten bära vittne om vår tacksamhet."

Monumentet i granit från Hangö utformades av Ilmari Wirkkala, utfördes av Bertel Nilsson och invigdes annandag pingst den 16 maj 1921. Invigningen samlade omkring 2 000 personer som åskådare.

Trots försök har monumentet i Hangö inte återfått sin ursprungliga form. Monumentet från Frihetskrigets tider runtom i landet har i de flesta fall återställts och fått sin genuina form.

Kransen vid Frihetsmonumentet i Hangö lades ned den 3 april 2021 av Christian Cavonius och Carl-Johan Hindsberg.

UPPVAKTNINGAR

Frihetsmonumentet vid domkyrkan i Borgå

Frihetskrigets Södra Traditionsförening uppvaktade traditionsenligt med kransnedläggning vid Frihetsmonumentet invid domkyrkan i Borgå den 19 april, på årsdagen av skyddskårernas återkomst till Sibbo-Borgå, efter att röda gardet lämnat trakten. Monumentet upptar namnen på de skyddskårister och med dem lojala medborgare från Borgåtrakten, vilka dödades av rödgardister under Frihetskriget. Henrik Sundbäck och Carl-Johan Hindsberg. Text: Henrik Sundbäck / Foto: Vesa Määttä

Uppvaktning vid minnesstenen i Gamla Kyrkans skvär i Helsingfors den 16.5.2021.

Vapaussotiemme Helsingin Seudun Perinneyhdistys ry:s viceordf. Olli Korkalainen, Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. ordf. Carl-Johan Hindsberg och chefredaktören för Vapaussoturi tidningen Vesa Määttä. Foto: Marit Råman.

Uppvaktning den 11.4.2021 vid minnesstenen i Södra Haga, Helsingfors

Frihetsmonumentet uppvaktas den 16.5.2021 då det gått 100 år sedan monumentet restes i Hangö.

Pirjo Lange (på foto till vänster), kommandör Jarmo Valtimo (i mitten) och Hangö kulturdirektör Jessika Friman (till höger på fotot). Foto: Tom Fröman.

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. representerades av Christian Cavonius (till vänster på bilden) och Sven Nordlund (till höger på bilden). Foto: Tom Fröman.

Henrik Sundbäck uppvaktar vid Minnesstenen vid Sibbo gamla kyrka

**Frihetskrigets Södra traditionsförening uppvaktade traditionsenligt den 19 april med kransnedläggning vid minnesstenen invid Sibbo gamla kyrka. Skyddskårernas återkomst till Sibbo-Borgå den 19 april innebär, att Sibbo blev befriat från det röda väldet. Rödgardisterna hade då dragit sig norrut och lämnat trakten för gott. Minnesstenen upptar namnen på de 26 skyddskårister och med dem lojala Sibbobor, som dödades av rödgardister under Frihetskriget
Text: Henrik Sundbäck / Foto: Vesa Määttä.**

Slaget vid Alberga

Slaget ägde rum den 11 april 1918. Den tyska Östersjödivisionen hade landstigit i Hangö den 3 april och tågade mot Helsingfors. I Alberga uppstod en strid med de röda. Innan slaget försökte tyskarna med hjälp av den svenske militärattachén kapten af Ekström förhandla om de rödas kapitulation och överlämnandet av Helsingfors, men folkkommissarie Antti Kiviranta som kom till huvudstaden övertygade på ett möte i Senatshuset stadens rödgardister att möta tyskarna med strid.

Klockan 10.30 meddelade tyskarna att de var klara för beskjutning och när förhandlingarna strandade mobiliserade tyskarna sina artilleripjäser klockan 12.15. Strax därefter återupptogs förhandlingarna och tyskarna gick med på en två timmar lång vapenvila innan rödgardisterna kapitulerade klockan 16. Kapitulationen gällde dock inte alla rödgardister och när tyskarna avancerade

mötte de oväntat eld som de besvarade med artilleribeskjutning, varför de röda tvingades snabbt retirera.

En av de vid slaget stupade tyskarna Xavuer Brummer finns begravnen i Alberga. På stenen står: "Hier Ruht Vize-wachtmeister Xavier Brummer Bay. Geb.batterie 12 Geb. am 30.3.1891. gest. am 12.4.1918. in treuem gedenken Alberga Schutzkorps".

Traditionsföreningens krans nedlades den 11 april av ordförande Carl-Johan Hindsberg och Per-Olof Ahokainen. Stenen restes år 1923, ritad av VILLE Wallgren, som stenhuggare fungerade Guido Eriksson. Stenen restes av Alberga Skyddskår och finns på Minnesstigen i Alberga.

Uppvaktning 11.4.2021 vid minnesstenen i Alberga, Esbo. Carl-Johan Hindsberg och Per-Olof Ahokainen.

Carl-Johan Hindsberg

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Kallelse till höstmötet den 02.11.2021 i Grankulla

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. medlemmar kallas till stadgeenligt höstmöte tisdagen den 2 november 2021 klockan 17.30 på Vallmogård, Vallmogränden 3, 02700 Grankulla. På mötet behandlas stadgeenliga ärenden.

Kulturrådet Clara Palmgren håller ett föredrag om Frihetskriget i Grankulla. Efter mötet gemensam måltid på egen bekostnad.

Anmälningar till mötet senast 26.10.2021 tas emot av föreningens sekreterare Fred Packalén telefon 040 5012329 eller e-post fred.packalen@freddis.fi

**Välkomna
Styrelsen**

Valda och förkortade delar av Hufvudstadsbladets rapportering om situationen i Helsingfors 29 jan – 12 april 1918

HUFVUDSTADSBLADET EXTRANUMMER

Det röda skräckväldet i Helsingfors

Fortsättning från tidigare nummer...

Veckan 24-30 mars

Söndagen den 24 begrofvos åter å Tallbacken 50 stupade röda. Tal hölls af folkkommissarien Sirola.

Spannmål från Ryssland

Lördagen den 30 mars på kvällen anlände till Helsingfors ett långt tåg, lastadt med spannmål, hvilket folkkommissariatet genom sina intima förbindelser med bolschevikerna i Ryssland lyckats utverka, naturligtvis med vederlag i klingande mynt.

Veckan 31 mars – 6 april

De röda stadsfullmäktige sammanträdde första gången tisdagen den 2 april i Börshuset. Till ordförande valdes handlanden Jussi Tuominen, till viceordförande redaktör Otto Vilmi och sekreterare Toivo Antikainen

De röda påbjuda ”arbetsplikt”. Den 3 april publicerades i Notisbladet en ”lag” angående arbetsplikt. I densamma säges bland annat ”under 55 år varande man, som icke tidigare har anställning i något nyttigt arbete eller annan befattning och icke ingår vid röda gardet och icke i anledning af kroppslig ohälsa är till arbete oförmögen.... Arbetsplikt kan omfatta äfven sysslolösa kvinnor”

Röda marinkompanier uppställdes. I desamma uppmanades matrosar, eldare, skeppstimmermän, båtsmän, styrmän, maskinister samt

kockar och bagare att inträda.

Häktningar. Under veckan häktades en mängd personer. Det uppgafs att å det ökända röfvarnästet vid Bergmansgatan uppgjorts en förteckning öfver personer som skulle häktas. Å denna prospektionslista skulle flera hundra personer varit upptagna. Hufvudsakligen var det fråga om utpressning. Flere förmögna personer häktades och fordrades af dem kautioner, uppgående till 10-tal ja 100-tal tusen mk. I en del fall erlades dessa kautioner, hvilka torde delats mellan nästets ledare Miettinen, Oikarinen, Sirola, den beryktade mångmördaren Savinainen m.fl.

De rödas militära läge blef allt svårare, särskilt sedan tyska trupper den 3 april landstigit i Hangö och började tåga mot Helsingfors. Detta faktum sökte de röda förneka så länge som möjligt och ända till det sista försökte de bortförklara solklara fakta, såsom längre fram närmare meddelas.

Nervositeten bland ledarna i staden var emellertid stor. Det blef i viss mån en rensning inom de rödas befäl, i det de tidigare ledarna afsattes och ersattes med nya. Redan efter nederlaget i Tammerforstrakten hade öfverbefälhavaren Haapalainen fått stryka på foten och ersatts med ett tremannaråd.

Den 3 april omorganiserades den röda staben. Den 4 utnämndes till öfverbefälhavare i Helsingfors F.E.Johansson, till stadsbefälhavare Edv. Nyqvist, till chef för kommunikationsinrättningarna G.A.Laitinen, till chef för arbetsärenden Rob. Hurskainen och till chef för sjukhusen K.Virtanen.

I en dagorder befalldes manskapet på pansarautomobilerna, kulsprutmaskin- och befästningskompanierna samt kanonmanskapen att hvarje stund vara redo att utföra de befallningar, som staben genom dess befäl utfärdar samt alltid vara i sådant skick, att halfva manskapet kan sättas i tjänstgöring när som helst.

De röda ämnar tillämpa arbetsplikten. Den 4 april utfärdade den röda staben i Helsingfors en dagorder, hvori sades att från och med fredagen den 5 april klockan 10 arbetskraft skulle tagas till de röda ligorna för utförande af militära och andra nödiga arbeten och komme sådan företrädesvis att tagas bland den sysslolösa gatupubliken.

Folkkommisariatet flyr. Orsaken till att de röda ej genomförde arbetsplikten står naturligtvis att söka i det militära läget. Den röda staben utfärdade den 4 april en förordning, hvori den meddelade att den ansett nödvändigt att folkkommisariatet öfverflyttade från Helsingfors till Viborg.

Den sista röda veckan: 7-12 april

Den ryska flottan afrustar. Redan den 5 april uppmanade tyska öfverbefälhavaren de här kvarliggande ryska

marinfartygen att afrusta och såsom tecken därpå hissa flaggor med III.

Den 12 april kl 12 på dagen, då fristen utgick, hissade de ryska fartygen den ifrågavarande flaggan.

En tysk proklamation.

Den 10 dennes på förmiddagen svävade en tysk "Taube" på ringa höjd öfver staden. Dess förare nedkastade under färden ett stort antal af "kommandören för den tyska expeditionskåren" undertecknade proklamationer på svenska och finska språken, af följande lydelse:

"Varning" Tyska trupper hafva såsom landets befriare beträdt Finlands jord för att återställa ordning. Den laglösa röda makten håller på att sönderbrytas. De röda trupperna hafva blifvit grundligt slagna vid Karis och hvarhelst de gjort motstånd. Jag tillförsäkrar dem, hvilka utan motstånd nedlägga vapen och gifva sig, säkerhet till lifvet. Men de som för att hämnas det röda partiets nederlag, våga på något sätt förgripa sig på lagtrogna medborgares lif och egendom eller tillfoga de tyska trupperna någon som helst skada, skola drabbas af krigslagarnas hela tyngd."

Personer, som på norra hamnens is uppsamlade proklamationerna, blefvo påskjutna från Skatudden.

Underhandlingarna om kapitulation pågingo under de första dagarna af veckan. Den elfte sammanträffade representanter för de röda med tyskarna och kapitulationsvillkor uppsattes. På kvällen beslöts vid ett möte å Folkets hus, hvori ett 80-tal rödgardister närvar, att icke kapitulera.

Ledarna i Helsingfors voro för kapitulation, men folkkommisariaten Kiviranta, som anlant från Viborg, uppmanade till motstånd till det sista och vann de röda för sig. En följd häraf var, att öfverbefälhavaren Johansson afsattes och ersattes af J.A.Jokinen.

Ännu den 12 april sökte Työmies göra troligt, att tyskarna ej voro tyska, utan hvita klädda i tyska uniformer.

Kullervo Manner militärdiktator. Fredagens Työmies meddelade, att ordföranden i folkkommisariatet Kullervo Manner vid ett sammanträde mellan folkkommisariatet och ledningen för de röda ligorna i Viborg den 11 april valts till militärdiktator. Till chef för de rödas militärstab utsågs folkkommisariaten Edv. Gylling.

Tukthusfångarna i Sörnäs. Den 12 april uttogos de återstående fångarna i Sörnäs tukthus och fördes till Folkets hus, där de försågs med gevär och instuckos i röda gardet. På kvällen infann sig dock en del af fångarna å tukthuset för att finna tak öfver hufvudet och erhålla föda.

Befrielsens stund slog emellertid. Den 12 april vid middagstiden intågade som bekant tyskarna i staden och under den 12 och 13 rensade de jämte skyddskåren delvis under hårda strider staden från de rödas skaror och befriade de fångar de tagit.

Härmed var det röda skräckväldet i Helsingfors, som fortgått i 2 1/2 månads tid, brutet. Man andades åter fritt och lifvet återgick småningom i normala gängor.

Bearbetning: Gustav Geust

**STIFTELSENS
KONDOLEANSADRESS
EN VÄRDEFULL
HEDERSBETYGELSE**

**Frihetskrigarnas
gravmärke**
en hedersbetygelse till
fosterlandets befriare

**FINLANDS FOLK STÅR I EVIG TACKSAMHETSSKULD TILL DE MÄN
OCH KVINNOR SOM 1918 STRED FÖR VÅR FRIHET OCH MED SIN
KAMP BEFÄSTE FINLANDS SJÄLVSTÄNDIGHET. DET ÄR EN
HEDERSSAK FÖR OSS SOM HAFT FÖRMÅNEN ATT VÄXA UPP I ETT
FRITT FOSTERLAND ATT FÖRSE DERAS GRAVVÅRDAR MED
FRIHETSKRIGARNAS GRAVMÄRKE.**

**Gravstensmärket säljs av Frihetskrigets Traditionsförbund, Koulukatu 16 A,
33200 Tammerfors, tel (03) 223 0845.**

**I Österbotten förmedlas beställningarna av de lokala veteranföreningarna, vilka
även ombesörjer fastsättningen av märkena på gravstenarna.**

Pris 20 € + leveranskostnader

*Veteranens läsare
tillönskas en god
fortsättning på
sommaren!*

**BACKMAN
TRUMMER**

**Fartygsklareringar
Spedition
Flygfrakter
Transporter**

Oy Backman-Trummer Ab
Industrigatan 1, 65170 Vasa
PB 49, 65101 Vasa

Tfn: +358 20 777 1111
www.backman-trummer.fi

Part of **KWH LOGISTICS**